

Svet v roku 2025

Ako bude musieť
Európska únia reagovať

*DISKUSNÝ DOKUMENT
NOVEMBER 2007*

www.ein.eu

Svet v roku 2025

Ako bude musieť Európska únia reagovať

Obsah

Predslov	4
Úvod	5
Zhrnutie	7
I. Spokojná Európa	12
II. Globálne výzvy budúcnosti	14
III. Politické možnosti Európy v kľúčových sektoroch	19
Globalizácia a digitálne hospodárstvo	19
Demografický vývoj a prisťahovalectvo	24
Terorizmus a bezpečnosť	29
Energetika a životné prostredie	36
IV. Závery pre Európsku úniu	41
Európske riadenie: hodnoty, identita a hranice	41
Multipolárny svet: rozhodujúca úloha transatlantického partnerstva	46
V. Závery	51

PREDSLOV

Dokument Svet v roku 2025: Ako bude musieť Európska únia reagovať predstavuje dôležitý príspevok k procesu tvorby politiky v rámci stredopravého politického prúdu Európy. Tento dokument je pozoruhodnou prácou, ktorá vychádza z úsilia veľkého počtu ľudí v rámci celej Európskej siete ideí, sieťovej expertnej skupiny, ktorú financuje politická skupina EPP-ED, a v ktorej sa stretávajú politickí úradníci a poradcovia, akademici, prizvaní odborníci a zástupcovia občianskej spoločnosti.

Počas posledných dvanástich mesiacov pracovali členovia siete, expertné skupiny a politické inštitúcie v dvanástich pracovných skupinách a siedmich odborných skupinách na hĺbkovej analýze stanovených problémov a možných politických riešení. Stretnutia sa konali v rôznych mestách Európy – v Bruseli, Paríži, Londýne, Berlíne, Budapešti, Haagu, Bone a Madride, ale aj vo Washingtone, DC, a vyvrcholili v rámci každoročnej letnej univerzity, ktorá sa tento rok konala vo Varšave.

Tento diskusný dokument predstavuje hlavnú novú iniciatívu Európskej siete ideí a jeho cieľom je poskytnúť vedúcim stredopravým politickým činiteľom Európy s rozhodovacími právomocami nový pohľad na možné budúce rozhodnutia, výzvy a príležitosti v dlhšom časovom horizonte, ako je bežné. Tento dokument poskytuje široký priestor na diskusiu a jeho súčasným zámerom je podnietiť široké spektrum prispievateľov, aby vyjadrili svoje názory, ktoré pomôžu ďalej rozvinúť a vycibriť v ňom obsiahnuté analýzy a závery.

Dúfam, že si tento dokument získa široké uznanie ako dôležitý a konštruktívny príspevok k debate a podnieti rozsiahlu diskusiu o hlavných témach, ktoré skúma.

*Joseph Daul, poslanec Európskeho parlamentu
predseda skupiny EPP-ED*

ÚVOD

Často sa hovorí, že je možné odolať invázii vojska, ale nedá sa odolať invázii myšlienok.

Pomaly sa dostávame do druhého desaťročia dvadsiateho prvého storočia a svet sa stáva miestom, v ktorom sa medzi jednotlivcami rýchlosťou blesku prenášajú odkazy, prostredníctvom globálnych mediálnych sietí sa stlačením tlačidla šíria správy a hranice znamenajú menej ako kedykoľvek predtým.

Posledných päťsto rokov to boli Európania, kto určoval trend myšlienok, bádania a demokracie na základe zásady právneho štátu, na ktorej sú vybudované naše spoločnosti. Ale veci sa menia.

Myšlienky, či už vedecké alebo politické, sa šíria slobodne ako nikdy a nechávajú za sebou dvadsiate storočie, ktoré sa zmietalo v prudkých otrasoch spôsobovaných ideologickými konfliktmi.

Rýchlosť týchto zmien zastihla mnohých nepripravených. Niektorým sa toto prostredie páči, iní sa však obávajú jeho negatívnych aspektov a necítia sa byť jeho súčasťou.

Globálne problémy čoraz častejšie vyžadujú globálne riešenia. Nemožno poprieť, že sa tieto zmeny dejú, ani to, že mnohé z nich sa nedajú zastaviť.

Za ostatných šesťdesiat rokov sa nám v Európe úspešne podarilo prekonať základné rozdiely a vyzdvihnúť spoločné hodnoty a prosperitu.

Dnes ide o to, aby sa vytvorila vízia do budúcnosti, ktorá aj pri pohľade na špecifické a dlhodobé ciele môže byť prinajlepšom zahmlená. Počas nasledujúcich päťdesiatich rokov by sme však mali čoraz viac energie vynaložiť na pomoc tým, ktorí sa nikdy nestali súčasťou západného sveta, aby sa k nám mohli pripojiť. Bude to výhodné pre obidve strany a pomôže to Európanom udržať prosperitu a stabilitu.

Pohľad do roku 2025 neumožňuje presne odhadnúť, aké okolnosti budú vtedy vládnuť. V minulosti možno nájsť mnoho príkladov neúspešných snáh o predpovedanie budúcnosti, napríklad združenie Rímsky klub alebo známu správu výskumného strediska Hudson Institute z roku 1967, v ktorej autori vôbec nebrali do úvahy vývoj mikročipu.

Ideové siete však vďaka zhromaždeným informáciám a skúsenostiam môžu pomôcť pri určovaní cesty vpred jednoduchým podnecovaním čo najširšej diskusie o základných myšlienkach, faktoch a možnostiach. Takýmto spôsobom môžu vlády prijímať rozhodnutia, ktorým budú občania lepšie rozumieť.

Toto sú súvislosti, na základe ktorých vznikol po rozsiahlych konzultáciách tento diskusný dokument Európskej siete ideí. Jeho cieľom je predložiť myšlienky o hlavných politických výzvach budúcnosti a navrhnúť, ako by na ne mala Európska únia reagovať.

*James Elles,
predseda Európskej siete ideí*

október 2007

ZHRNUTIE

V rámci Európskej siete ideí sa počas roku 2007 realizoval veľký projekt s cieľom určiť hlavné výzvy a možnosti výberu, ktorým budú v Európskej únii, ako aj v členských štátoch, čeliť v budúcich dvoch desaťročiach činitelia s rozhodovacími právomocami, a na ktoré budú musieť nájsť riešenia pomocou prezieravých myšlienok. Účelom tohto projektu je posilniť súdržnosť myšlienkového procesu stredopravej európskej politiky.

Tento dokument sa venuje otázkam trendov nasledujúcich dvadsiatich rokov, ktoré – ak sa presne určia – nám umožnia prijať potrebné rozhodnutia na zabezpečenie stálej prosperity Európanov a ich zotrvanie v čele svetového vývoja. Pohľad na rok 2025 neumožňuje presne odhadnúť podmienky, ktoré budú v tom čase aktuálne. Ideové siete však vďaka zhromaždeným informáciám a skúsenostiam môžu pomôcť pri určovaní cesty vpred jednoduchým podnecovaním čo najširšej diskusie o základných myšlienkach, faktoch a možnostiach. Takýmto spôsobom môžu vlády prijímať rozhodnutia, ktorým budú občania lepšie rozumieť.

V rámci Európskej siete ideí bol na základe uvedených skutočností vypracovaný tento dokument s cieľom predložiť myšlienky o hlavných politických výzvach budúcnosti a zdôrazniť, aké kroky majú prijať autori programov politických strán. Toto je šesť hlavných záverov dokumentu:

1. Otázky, ktoré sú predmetom diskusie, sa veľmi rýchlo menia a ich zameranie sa presúva z konštitučných vecí na globálne výzvy budúcnosti. Za ostatných šesťdesiat rokov sa Európanom podarilo úspešne prekonať základné rozdiely, ktorými sa navzájom odlišovali, a súčasne presadzovať spoločné hodnoty a prosperitu. Rýchlosť zmien sa však zvyšuje a problémy sa stávajú globálnymi, preto vyžadujú aj globálne riešenia. The impression given is that Europe is not reacting fast enough to these changes.

2. Tieto výzvy budúcnosti majú obrovský význam, pokiaľ ide o ich rozsah a hĺbku. Sú to dlhodobé výzvy, a preto v ich prípade nie je možné použiť krátkodobé riešenia. Dnes teda ide najmä o to, aby sa vytvorila jasná vízia do budúcnosti.

3. Žiadny členský štát nedokáže na tieto výzvy v rýchlo sa rozvíjajúcom globálnom prostredí reagovať sám. Európska únia a členské štáty musia zohrávať hlavnú úlohu pri rozvíjaní pochopenia významu týchto výziev pre občanov Európskej únie, ktorých musia zároveň podporovať, aby sa do budúcnosti dívali s optimizmom a istotou.

4. Európa musí v multipolárnom svete držať krok so všetkými hráčmi, no podstatné budú užšie transatlantické väzby, vďaka ktorým bude možné reagovať na tieto výzvy, najmä pokiaľ ide o hospodárstvo, energetiku, životné prostredie, ako aj otázky bezpečnosti. Bude potrebné vytvoriť novú štruktúru transatlantického partnerstva. Na tieto výzvy bude Západ lepšie pripravený, ak sa transatlantické partnerstvo prehĺbi. Na vytvorenie kompletného transatlantického trhu bude nevyhnutné posilniť transatlantickú spoluprácu pri tvorbe hospodárskej a regulačnej politiky a odstrániť zostávajúce necolné prekážky obchodu a investícií.

5. - V globalizovanom svete založenom na digitálnej ekonomike bude jednotlivec základnou významnou jednotkou. Étos verejnej správy EÚ a jej členských štátov sa preto bude musieť prispôbiť s cieľom aktualizovať správu Európy. Verejnosť bude používať nové technológie na to, aby posudzovala činnosť politických lídrov, diskutovala o ideách a viedla kampaň za zmeny politiky.

6. Európska únia by sa mala v menšej miere zameriavať na rozširovanie hraníc smerom na východ. Európa stratila za posledných päť rokov veľa času pre takzvaný konštitučný proces a nevenovala dostatočnú pozornosť rýchlejšiemu prispôbovaniu svetu tvrdého hospodárskeho konkurenčného boja, rozhodujúcim strategickým hrozbám a rozsiahlym technologickým a kultúrnym zmenám. V súčasnosti je potrebné pevne určiť hranice Európskej únie a dohodnúť sa na dlhšom období na upevnenie vnútornej súdržnosti Únie. Občania Európskej únie tak získajú skutočný pocit identity. Potom bude možné vyvinúť sústredené úsilie na riešenie výziev budúcnosti bez ustavičného rozptyľovania spôsobeného rozširovaním Únie a na riešenie problému možného oslabenia jej schopnosti vystupovať ako právoplatný globálny partner. Vymedzenie hraníc Európskej únie by neznamenalo koniec procesu rozširovania, ale pozornosť Európskej únie by sa preniesla v prvom rade na vlastné záujmy – integračnú schopnosť - ktorá by mala mať prednosť pred umožňovaním vstupu do Únie ktorémukoľvek štátu, ktorý prejaví záujem o členstvo.

Tento dokument sa podrobnejšie venuje piatim hlavným politickým oblastiam, v ktorých je potrebné venovať viac času a úsilia na riešenie naliehavých otázok, ktoré už nemožno dlhšie odkladať:

> Konkurencieschopnosť a globálne hospodárstvo

Globalizácia spôsobuje rýchle zmeny celosvetovej rovnováhy medzi krajinami. Je pravdepodobné, že produkcia Číny a Indie dosiahne do roku 2060 50 % svetového HDP. Takáto situácia tu už raz bola... v roku 1820. Tento návrat Ázie ako svetovej hospodárskej veľmoci bude pre Európu predstavovať radikálnu výzvu. Bude záležať na Európanoch, či bude nadchádzajúci relatívny ústup Európy v porovnaní s rastom Ázie v budúcich dvadsiatich rokoch dôsledkom jednoduchého procesu dobiehania, alebo či bude znamenať, že sa Európa ocitla v procese, keď ju mladšie a dynamickejšie národy definitívne predbehnú.

Existuje iba jedna stratégia, ktorou možno odvrátiť katastrofálne politické následky takehoto vývoja. Európa musí v informačnom veku získať vedúce postavenie. Musí úspešne zvládnuť znalostné hospodárstvo, pretože informačné technológie prenikajú do každej oblasti politiky. Táto úloha nebude ľahká. Odvrátenie trendu bude predovšetkým vecou vzdelávania, inovácie a podnikateľského ducha. Európa sa v tejto súvislosti musí zbaviť obmedzení a merkantilistických predpisov, ktoré bránia rozvoju dynamickej podnikateľskej mentality. Ak chce Európa využiť všetky možnosti, ktoré sa budú v rámci trvalej globalizácie ponúkať v nasledujúcich dvadsiatich rokoch, potom je nevyhnutné zlepšiť súťaž v rámci národných vzdelávacích systémov, ale aj vo svetovom meradle. Toto by malo byť hlavnou prioritou Únie na rok 2025.

> Demografický vývoj a prírastok

Najzákladnejším a najzávažnejším problémom v Európe je nízka pôrodnosť. V súčasnosti pripadá celosvetovo na tisíc obyvateľov každoročne 21 pôrodov, v Spojených štátoch je to 14, v Európe 10. Keby sa priemerný počet pôrodov zvýšil z 10 na 11, potom by sa obyvateľstvo Európy aspoň stabilizovalo, aj keby to nestačilo na vyrovnanie znižujúceho sa počtu obyvateľov v produktívnom veku. Na odvrátenie tohto znižovania by bol potrebný ešte väčší nárast pôrodnosti. Najnovšie štúdie ukazujú, že pri nezmenenom vývoji pôrodnosti klesne počet obyvateľstva Európskej únie každých desať rokov približne o 30 až 40 miliónov. Ak bude tento trend

pokračovať, jeho hlboké dôsledky sa prejavujú vo všetkých oblastiach európskeho života vrátane dôchodkov, dopravy, bytovej politiky atď.

Európski politickí činitelia budú musieť na riešenie výziev a príležitostí vyplývajúcich z demografických zmien využiť právne a finančné stimuly, ktorými podporia vyššiu pôrodnosť, zvýšia dôchodkový vek, zvýšia podiel účasti pracovnej sily, podporia vyššiu produktivitu súčasných pracovníkov, prácu na polovičný úväzok a prispôsobivosť pracovníkov.

Pokiaľ ide o prísťahovalectvo, krajiny EÚ budú musieť znovu premyslieť opatrenia zákonného prísťahovalectva, ktoré uprednostňujú nevzdelaných a neskúsených pracovníkov, a aspoň čiastočne ich nahradiť opatreniami, ktoré umožnia prísťahovalectvo kvalifikovaných pracovníkov. Je potrebné podniknúť kroky na zvýšenie kvalifikácie tých migrantov, ktorí u nás už dlho žijú, a na využitie ich mnohojazyčnosti a skúseností s medzikultúrnym porozumením. Bude potrebné prijať opatrenia, ktoré zvýšia príťažlivosť Európy v porovnaní s ostatnými časťami sveta s cieľom prilákať a udržať skúsených pracovníkov a zastaviť únik mozgov. Napokon bude potrebné ucelenejšie než doteraz riešiť osobitné ťažkosti súvisiace s integráciou druhej generácie prísťahovalcov, a to v ich vlastnom záujme, ako aj v záujme domáceho obyvateľstva.

> Terorizmus a bezpečnosť

Demokracia s voľným trhom dvadsiateho prvého storočia spôsobila otvorenie informačných zdrojov a priniesla nové systémy komunikácie, ktoré v nebyvalom rozsahu uľahčujú cestovanie, vytváranie medzinárodných sietí a mobilitu študentov. V nasledujúcich dvadsiatich rokoch budú tieto trendy rásť geometrickým radom. V rámci tohto vývoja sa zrodil nový druh nepriateľa, ktorý zneužíva slobodu prístupu k informáciám, ľahkú komunikáciu a dopravu. Nová hrozba odráža rozmanitosť internetového veku. Demokracia teraz musí čeliť útokom prostredníctvom kybernetickej mobilizácie, vďaka ktorej potenciálny nepriateľ dokáže získavať nových členov na celom svete.

Taktika terorizmu sa zameriava na podkopanie a zničenie morálnej nadradenosti demokratických štátov, napríklad aj takým spôsobom, že sa snaží donútiť ich, aby pri ochrane práva paradoxne porušili zásadu právneho štátu. Namiesto toho, aby sa tento beztvárny nepriateľ postavil demokratickým štátom v otvorenom boji, uprednostňuje metódu, ktorou núti demokratické štáty k pokrytctvu – núti ich prijímať opatrenia, ktoré spôsobujú nepriateľstvo umiernennej verejnej mienky v kľúčových regiónoch a podkopanie domácej podpory.

Otázku terorizmu nie je možné rýchlo vyriešiť. Na vytvorenie predpokladov odstránenia teroristickej hrozby sú potrebné spoločná politická rozhodnosť, odhodlanosť verejnosti odporovať, sofistikovanejšie a rafinovanejšie protiteroristické opatrenia, odstránenie akýchkoľvek oprávnených pocitov krivdy a minimalizovanie príčin teroristických reakcií. Kľúč k úspechu v boji proti globálnej vzbure môže však spočívať aj v rozložení útoku tak, že sa situácia na rôznych bojiskách bude riešiť odlišným spôsobom a vytvoria sa funkčné právne štáty, ktoré budú schopné vytvoriť demokratické inštitúcie a svojim občanom ponúknuť výhody. Únia musí za jednu z hlavných priorít aj naďalej považovať podporu demokracie a ľudských práv na celom svete.

Všetkým Európanom musí byť jasný význam boja za vlastné hodnoty a skutočnosť, že tieto hodnoty je potrebné chrániť pred všetkými druhmi teroristickej hrozby. Nevyhnutná je úzka spolupráca medzi vládami na základe spoločného porozumenia.

Hlavnou výzvou pre demokratické spoločnosti v Európe bude politicky a hospodársky začleniť tie sociálne skupiny, ktoré sa v súčasnosti cítia vylúčené zo spoločnosti a sú rozhorčené. Bude potrebné prijať opatrenia na podporu medzikultúrneho dialógu, znovu posilniť pozíciu umiernených moslimov hlavného prúdu a izolovať extrémistov.

Na splnenie týchto úloh bude potrebné politické vedenie, ktoré dokáže vyvážiť všetky ďalšie nevyhnutné bezpečnostné opatrenia so záväzkom voči demokratickým hodnotám a slobode jednotlivca.

> Energetika a životné prostredie

Dnešná doba je významná tým, že zmeny nastávajú rýchlo a väčšina zastáva názor, že zmena klímy nie je dôsledkom prirodzených javov.

Najradikálnejšou odpoveďou na zmenu klímy je pokus o úplné zastavenie týchto zmien prostredníctvom uplatňovania Kjótskeho protokolu. Existuje však potenciálne produktívnejšia alternatívna politika, tzv. politika adaptačnej stratégie, na základe koncepcie, podľa ktorej riešenie výziev v oblasti klimatických zmien príde spolu s technologickým pokrokom. Európa potrebuje výskum a investície, ktoré pomôžu vyvinúť nové technológie, vďaka ktorým bude možné zlepšiť náš spôsob života na Západe a život našich susedov na celom svete v spoločnom životnom prostredí. Sľubnejšia stratégia nespočíva v obmedzovaní trhových zdrojov hospodárskeho rastu a technologického úspechu, ale vo využití znalostnej spoločnosti, ktorá sa vytvára vďaka globalizácii.

Pokiaľ ide o energiu,

jedinou overenou energetickou technológiou, ktorá môže zo strednodobého hľadiska významne ovplyvniť energetické zásoby, je jadrová energia. Alternatívne riešenia, ako napríklad veterné elektrárne alebo biopalivá, dokážu oveľa menšou mierou prispieť k zvýšeniu dodávok energie. Môžu slúžiť len ako užitočné lokálne doplnky. Z tohto dôvodu je potrebné zrušiť zákazy vývoja jadrových energetických technológií. Základnou úlohou je obnoviť všeobecnú zhodu obyvateľov v otázke jadrovej energie.

Európska únia a jej členské štáty by mali poskytnúť štedré daňové zvýhodnenia a stimuly v oblastiach priemyslu, malých podnikateľov, miestnych regiónov a obcí, ale aj vlastníkov domov a spotrebiteľov na podporu výskumu a vývoja a rýchleho zavedenia technológií na základe obnoviteľných energetických zdrojov a vodíkových palivových článkov. Veľkou výzvou pre Európsku úniu však v budúcich desaťročiach bude podpora určitého druhu súťazivého ducha a neregulovaného prostredia spolu s lepšími skúsenosťami a vzdelaním, ktoré Európanom ponúknu najlepšiu šancu ocitnúť sa medzi prvými, ktorí sa úspešne chopia nových technologických príležitostí.

V závere tohto dokumentu sa pripomína skutočnosť, že všetky vymenované výzvy a riešenia sú vzájomne veľmi úzko späté. Napríklad inovácia je spojená s demografickými zmenami a prispôbovateľnosťou, ale prispôbovateľnosť zároveň súvisí aj s terorizmom a bezpečnosťou, kým bezpečnosť je prepojená s ochranou životného prostredia a energetickými otázkami. Preto, ak má mať tento dokument svoj význam a upozorniť politických činiteľov na budúce nebezpečenstvá, treba zdôrazniť, že bude potrebná jeho pravidelná aktualizácia, aby sa sledovali všetky ďalšie zmeny, ktoré určite ovplyvnia tieto vzťahy v priebehu ďalších udalostí.

I. SPOKOJNÁ EURÓPA

Život v Európe na jeseň roku 2007 vyzerá dobre. Pri pohľade spoza hraníc, napríklad zo Spojených štátov, Latinskej Ameriky alebo Ázie, sa zdá, že Európa je stabilná, prosperujúca, že sa opiera o zásadu právneho štátu a demokraciu ako svoju základnú premisu.

Pokrok, ktorý Európa so svojimi členskými štátmi vykonala od konca druhej svetovej vojny, je skutočne pozoruhodný. Po trpkých skúsenostiach v podobe dvoch svetových vojen v rozpätí tridsiatich rokov sa najvyšší predstavitelia štátov po vojne rozhodli, že urobia všetko pre to, aby predišli opakovaniu podobnej deštrukcie v budúcnosti.

Európske hospodárske spoločenstvo (dnes už Európska únia) na začiatku, teda v roku 1957, tvorilo iba šesť európskych krajín so 170 miliónmi obyvateľov, no neskôr sa rozrástlo na 27 krajín s počtom obyvateľov takmer 500 miliónov. Vo vyhlásení k päťdesiatemu výročiu Európskej únie sa uznáva veľký význam tohto jedinečného procesu, počas ktorého sa dosiahol veľký úspech.

Európska únia si vďaka prezieravému vedeniu vyvinula schopnosť riešiť problémy svojich členských štátov prostredníctvom koncepcie sieťovej spoločnosti štátov¹, ktoré spojením síl dokážu uskutočniť svoje ambície v konkrétnych oblastiach.

Po týchto rozhodnutiach začali európske národy prosperovať viac ako kedykoľvek predtým. Zásady jednotného európskeho trhu im uľahčujú život, pretože podporujú nerušený tok tovaru, služieb, ľudí a kapitálu cez staré hranice ríše.

Európske hospodárstvo je dnes v dobrej kondícii, keďže sa v eurozóne vytvorilo viac pracovných príležitostí (13,1 milióna od roku 2000) ako za rovnaké obdobie v Spojených štátoch amerických. Tento obraz je dokonca ešte lepší, ak sa do úvahy vezmú členovia, ktorí nepatria do eurozóny, napríklad Spojené kráľovstvo. Najmladší členovia Európskej únie na východe rastú mierou porovnateľnou s hospodárskym rastom krajín Ďalekého východu. Napríklad Poľsko má v súčasnosti mieru hospodárskeho rastu rovnakú ako India, kým české hospodárstvo rastie rýchlejšie ako hospodárstvo Taiwanu alebo Malajzie. Na rozdiel od Spojených štátov s porovnateľnou veľkosťou hospodárstva, ktoré majú deficit vo výške 830 miliárd USD, v eurozóne sa vytvára obchodný prebytok.

Najnovší úspech nemeckého predsedníctva v podobe získania mandátu na reformovanú zmluvu, ktorá by sa mohla do roka ratifikovať, predstavuje dôležitý krok pre vstup Európskej únie do 21. storočia. Táto zmluva vyvádza Úniu z inštitucionálnej slepej uličky, ktorá brzdila jej vývoj od posledného rozšírenia na 27 členov, a teraz umožní Európskej únii sústrediť sa na dôležitejšie otázky, ako sú energetická bezpečnosť, zmena klímy a vzťahy s vonkajším svetom.

¹ Sieťová spoločnosť Manuela Castellsa, 1996.

Užšia spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí pomôže Európe reagovať na bezpečnostné hrozby, ktorým dnes musí čeliť. Proti terorizmu sa však nedá celkom úspešne zakročiť bez podpory Spojených štátov. Skutočne, spoločná hrozba terorizmu, ktorej Európska únia čelí spolu so Spojenými štátmi, predstavuje v posledných rokoch významný faktor pri posilnení transatlantickej spolupráce.

Nadalej sa však ozýva hlasná kritika Bruselu, ktorý sa dostáva pod paľbu, pretože prijíma legislatívne opatrenia v oblastiach, ktoré spôsobujú zbytočné prekážky a nárast byrokracie. Okrem toho, zrejmy nedostatok viditeľnej zodpovednosti úradníkov EÚ spolu s rozšíreným názorom o slabých kontrolných štruktúrach fondov vytvárajú silný dojem, že nedostatok demokracie je stále veľký a treba ho prekonať.

Obdobie intenzívnej konštitučnej debaty sa pomaly končí, ale diskusia o globálnych výzvach budúcnosti nabera čoraz väčšmi na obrátkach. Ide o témy, ako je potreba inovácie a schopností nevyhnutných na udržanie kroku s rýchlym vývojom globalizácie, demografické zmeny a príst'ahovalectvo, terorizmus a bezpečnosť, a v neposlednom rade aj energetická bezpečnosť a klimatické zmeny.

Európania sú právom spokojní s úspechmi pri riešení problémov, ktoré vznikli v dvadsiatom storočí. Čoraz naliehavšie sa však kladie otázka: nie sme až príliš spokojní sami so sebou? Do akej miery sme schopní reagovať na globálne výzvy budúcnosti v dvadsiatom prvom storočí, ktoré je možné riešiť iba účinnou spoluprácou na európskej a medzinárodnej úrovni? Aké trendy nás čakajú v nasledujúcich dvadsiatich rokoch? Ak ich dokážeme správne určiť, budeme môcť prijímať rozhodnutia, ktorými sa zabezpečí, že Európania zostanú na čele globálneho vývoja a prosperity?

II. GLOBÁLNE VÝZVY BUDÚCNOSTI

Od pádu Berlínskeho múru koncom roka 1989 prežila Európa obdobie revolučných zmien, ktoré boli našťastie mierové. Uskutočnili sa výrazné zmeny štruktúr Európskej únie v súvislosti s podmienkami členstva a právomocami, ktorých vyústením bol návrh reformnej zmluvy, ktorá by sa mala prijať do konca roku 2007.

Zatiaľ čo zmeny v procese tvorby politiky sa v mnohých ohľadoch sústredili v rámci hraníc, významný vývoj sa udial vo svetovom systéme, na ktorý však Európska únia reagovala len zriedkavo, z čoho vznikol dojem, akoby reagovala iba na udalosti a nepokúšala sa vopred ich formovať na základe dôkladne premyslenej stratégie.

Rýchle rozšírenie globálnych mediálnych sietí znamená, že problémy, ktoré sa kedysi odohrávali na vzdialených miestach mimo náš dohľad, sa dnes za niekoľko sekúnd dostávajú ľudom priamo do domácností. Nemôžeme byť ľahostajní voči tomu, že iní trpia núdzou, alebo že sa ľudské pokolenie ako celok nachádza v ohrození. Európa musí byť schopná v rámci svojich možností pomôcť dvom tretinám svetovej populácie, ktoré nie sú úplne zapojené do globálneho systému.

Európska sieť ideí je pri tomto projekte veľmi zaviazaná práci nadácie Fondation pour l'innovation politique, ktorou sa začal proces diskusií o hlavných prognózach pre svet v roku 2025 vydaných poradným orgánom CIA National Intelligence Council a Inštitútom Európskej únie pre bezpečnostné štúdie (EUISS).

Na účely tejto analýzy sme dlhodobé globálne výzvy budúcnosti rozdelili na tieto časti: bezpečnostný, politický a hospodársky rozmer. Samozrejme, s výhradou, že rovnováha medzi jednotlivými prvkami sa môže pod vplyvom nepredvídateľných udalostí zmeniť.

BEZPEČNOSTNÝ ROZMER

Istotu a zároveň nepríjemnú situáciu, ktoré sprevádzali obdobie studenej vojny, vystriedali vo svete po studenej vojne neistota a uvoľnenie. Napriek tomu, že vojnu za slobodu vyhrali na celej čiare západné mocnosti, a to z hľadiska vojenského, ako aj hospodárskeho, prvé desaťročie dvadsiateho prvého storočia sa vyznačuje rôznymi obavami v súvislosti s tým, že sa vynárajú rôzne krajiny, ktoré začínajú určovať globálny vývoj.

Náš spôsob myslenia na Západe formovala hrozba invázie z Východu. Dnes sú však výzvy rôznorodejšie a neprehľadnejšie. Základnú hrozbu predstavuje terorizmus – je potrebné zabrániť zničeniu západných spoločností džihádistickými skupinami, ktoré presadzujú radikálny program a zneužívajú slobodu internetu na komunikáciu a organizáciu útokov namierených proti najslabším a najzraniteľnejším miestam našich systémov.

S tým súvisí aj hrozba šírenia jadrových zbraní, ktorú tiež uľahčuje jednoduchý prístup k informáciám cez internet. V súčasnej patovej situácii s Iránom sa hrá o veľa. Ak sa Iránu podarí dosiahnuť svoj cieľ, je veľmi ťažké predpovedať, z koľkých krajín sa do roku 2025 stanú ďalšie jadrové veľmoci.

Oveľa intenzívnejšie sa budeme musieť zamerať na otázku štátov, ktoré zlyhali, pretože nie je prijateľná skutočnosť, že takmer päťdesiat z 200 krajín sveta nedokáže zabezpečiť riadenie vlastného štátu a že v týchto krajinách sú národy uväznené v biednych životných podmienkach. Do roku 2025 ich bude potrebné účinne začleniť do medzinárodného systému.

Hľad po prírodných zdrojoch sa zväčší a bude mať pravdepodobne následky z hľadiska európskej bezpečnostnej a obrannej politiky. Na čele krajín, ktoré si dokážu zabezpečiť dostatok zdrojov do budúcnosti, sa nachádza Čína, ktorá uzatvára dlhodobé dohody s Iránom a Sudánom na dodávky ropy a s niektorými africkými krajinami na dodávky surovín. Rusko, obdarované obrovskými zásobami ropy a zemného plynu, sa znovu dostáva do pozície svetovej veľmoci a veľmi rado túto svoju moc využíva pri presadzovaní vlastných záujmov – Rusku vari viac záleží na utvorení regionálnych vzťahov ako na rozširovaní poznatkov v oblasti informačných technológií medzi svojimi obyvateľmi?

Aj keď sa zdá, že vojenská hrozba v posledných rokoch ustúpila, neznamená to, že sa v budúcnosti nemôže znovu objaviť. Treba si všimnúť napríklad nedávnu publikáciu s názvom *China's New Great Leap Forward, High technology and Military Power in the Next Half-Century* (Nový veľký skok Číny vpred: technologická a vojenská veľmoc nasledujúceho polstoročia)². Rusko a Čína spolu s krajinami Strednej Ázie nedávno vytvorili regionálnu organizáciu (Šanghajská organizácia pre spoluprácu), pričom zatiaľ nie je jasné, či vznikla z vojenských alebo hospodárskych dôvodov.

Pred našimi očami sa rodí multipolárny svet. Európa sa musí spojiť so všetkými vedúcimi hráčmi, a to napriek tomu, že máme malú politickú vôľu na financovanie vojenských prostriedkov nevyhnutných na to, aby sme boli jedným z hlavných hráčov. Lenže za týchto okolností bude potrebné znovu upevniť trvalý význam transatlantického partnerstva na základe zmien súčasných štruktúr vrátane NATO, aby mohli partneri účinnejšie spoločne reagovať na globálne výzvy, napríklad Stredný východ, Afganistan, Čínu a Rusko.

POLITICKÝ ROZMER

V nasledujúcich dvoch desaťročiach sa väčšia pozornosť bude venovať týmto trom oblastiam politiky:

Demografický vývoj a prísťahovalectvo: V dôsledku zvyšujúcej sa priemernej dĺžky života sa do polovice storočia takmer zdvojnásobí počet občanov Európy v dôchodkovom veku. Obzvlášť problematické bude zmenšenie pracujúcej populácie v pomere k nepracujúcemu obyvateľstvu. Politické dôsledky sa prejavujú napríklad ako nedostatok pracovnej sily, spomalenie rastu alebo zvýšený nápor na dôchodkové systémy a zvýšenie výdavkov na verejnú zdravotnú starostlivosť. Okrem toho bude potrebné riešiť otázky týkajúce sa súčasných migračných modelov, úlohu prísťahovalectva v rámci politickej reakcie na demografický vývoj a výzvy integrácie prísťahovalcov do našich spoločností. Svetové obyvateľstvo sa bude čoraz väčšmi sústreďovať v mestách, pričom väčšina ľudí bude žiť vo veľkých mestských aglomeráciách, čo bude mať ďalekosiahle následky pre politických činiteľov pri riešení chudoby, kriminality a vzťahov v rámci spoločenstva.

Energia a životné prostredie: Bude potrebné nájsť riešenia na dvojitú výzvu týkajúcu sa energetickej bezpečnosti a klimatických zmien. Tieto dve výzvy sa právom začali vnímať ako dve strany jednej mince. Naša závislosť od dovozu energií sa do roku 2030 výrazne zvýši. Zvýši sa aj súťaž o zdroje energií, pričom netreba zabudnúť, že najnovšia správa OSN o klimatických zmenách zaznela ako alarm upozorňujúci na obmedzenie rastu založeného na fosílnych palivách.

Udržiavanie demokracie: Nie je zatiaľ isté, či bude po víťazstve západných názorov v hospodárstve zaznamenaný trvalý úspech pri podnecovaní všetkých krajín, aby prijali parlamentnú demokraciu podľa západného vzoru. Okrem toho sily, ako napríklad strach z terorizmu, strach z kultúrnych rozdielov a príst'ahovalectva, budú na domácej pôde znamenať, že súčasnú sociálnu harmóniu môžu ohroziť autoritárske a xenofóbne hnutia zamerané na bezpečnosť³.

HOSPODÁRSKY ROZMER

Globalizácia sa týka aj nás a bude sa nás týkať aj v budúcnosti. Vyjadrovať sa ku globalizácii je možno trochu sporné, ale nemožno nespomenúť, že predstavuje silný nástroj vytvárania blahobytu. Je hrozbou najmä pre tých, ktorí na ňu odmietajú reagovať. V nasledujúcich dvadsiatich rokoch budú najväčšie ťažkosti zažívať práve tie krajiny, ktoré sa izolujú od svetových trhov.

Globalizácia sama osebe nerozdeľuje spoločnosť. Spoločnosť rozdeľuje strach z globalizácie. Nemali by sme sa obávať jej, ale tých, ktorí sa nás snažia globalizáciou zastrašiť. V skutočnosti dnes chudobní netrpia preto, že ich zasiahla príliš veľká globalizácia, ale naopak preto, že ich zasiahla slabo.

Ak porovnáme najbohatších a najchudobnejších ľudí na svete, zistíme, že priepasť medzi nimi sa zväčšuje. Ale ak porovnáme HDP na jedného obyvateľa v USA alebo EÚ s Čínou a pozrieme sa na stav pred mnohými rokmi, zistíme, že HDP na jedného obyvateľa v Číne vzrástol omnoho viac ako v priemyselných krajinách. Takzvaná stredná vrstva, teda tí, ktorí zarábajú 20 až 40 dolárov denne, predstavovala v roku 1960 iba 6 % svetovej populácie, dnes je to 50 %.

Okrem toho globalizácia naozaj mení globálnu rovnováhu medzi krajinami. Je pravdepodobné, že Čína a India budú okolo roku 2060 produkovať 50 % svetového HDP. Takúto úroveň dosahovali už v roku 1820. Dnes sledujeme posun smerom k Ázii, ale historicky to nie je žiadna novinka. To, čo sledujeme, je vlastne návrat krajín Ázie na popredné svetové miesto. Nebude to však v žiadnom prípade hladký prechod. Na ceste za svetovým prvenstvom sa tieto krajiny stretnú s obrovskými problémami infraštruktúry, nedostatkom vody a energie, ale aj s nedostatočnými základnými znalosťami.

V neposlednom rade stagnácia kola rokovaní o rozvoji v Dauhe a zvyšujúci sa počet bilaterálnych dohôd ukazujú, že nemožno považovať existenciu mnohostranného rámca za samozrejmu, pokiaľ sa všetci veľkí obchodní partneri v rámci WTO nedohodnú na prísnych pravidlách pre takéto dohody.

² Hudson Institute, 2005.

³ Inštitút Európskej únie pre bezpečnostné štúdie, *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*, 2006.

Európska sieť ideí vybrala na základe prác svojich pracovných a odborných skupín štyri hlavné oblasti politiky s cieľom podrobnejšie vyhodnotiť vyvíjajúce sa globálne prostredie, v ktorom Európska únia a členské štáty budú fungovať, určiť dôležité dlhodobé hospodárske a sociálne trendy, analyzovať hlavné politické výzvy, ktoré z nich vyplývajú, určiť hlavné možnosti voľby a výberu v každej politickej oblasti a predbežne navrhnúť najlepšie stratégie pre budúce politické riešenia. Medzi tieto štyri hlavné oblasti politiky patrí:

- 1. globalizácia a digitálne hospodárstvo;**
- 2. demografický vývoj a príst'ahovalectvo;**
- 3. terorizmus a bezpečnosť;**
- 4. energia a životné prostredie.**

Tieto štyri hlavné oblasti politických výziev sprevádzajú dva aspekty, ktoré musí Európska únia vyriešiť:

Európske riadenie:

Ak chce na tieto výzvy reagovať, musí Európska únia dokázať formulovať spoločné politiky a účinne realizovať svoje opatrenia. Preto je nevyhnutné, aby Únia mala štruktúru, ktorou sa zabezpečí účinné **riadenie** na zaistenie politickej zodpovednosti a finančných zdrojov zaručujúcich efektívnosť. Neoddeliteľnou súčasťou tejto témy je aj otázka **hodnôt a identity** Európy, ale aj **hraníc** Únie.

Transatlantické partnerstvo:

Pri reakcii na tieto výzvy zohráva Európska únia nepochybne dôležitú úlohu. Jej účinnosť však môžu do veľkej miery zlepšiť schopní partneri. Ani v tomto prípade sa Európa nezaobíde bez partnerstva so Spojenými štátmi. Nevyhnutná bude užšia **transatlantická spolupráca** v množstve globálnych otázok, aby sa zabezpečilo jej vedúce postavenie vo svete, prilákali sa ďalšie subjekty a pripravili sa účinné riešenia – napríklad v otázkach klimatických zmien a energetiky.

V neposlednom rade treba spomenúť, že zo záverov nasledujúcich kapitol vyplynie, že tieto štyri hlavné témy sú navzájom veľmi úzko späté. Žiadna autorita alebo inštitúcia nebude schopná vyrovnat' sa s týmito výzvami sama, nech by boli akokoľvek potrebné či nevyhnutné.

III. POLITICKÉ MOŽNOSTI PRE EURÓPU V KLÚČOVÝCH SEKTOROCH

Globalizácia a digitálne hospodárstvo

ANALÝZA

Globalizácia nie je novým javom. Podľa analýzy Thomasa Friedmanna v knihe Svet je plochý prvá fáza procesu začala priemyselnou revolúciou v Európe v 18. storočí, ktorej hlavnými účastníkmi boli **krajiny**. Druhá fáza – vek **veľkých mnohonárodných** korporácií – sa začala po druhej svetovej vojne, keď pod vedením Spojených štátov medzinárodné organizácie, ako napríklad GATT (Všeobecná dohoda o clách a obchode z roku 1994), Medzinárodný menový fond a Svetová banka, podnikli kroky na zníženie kvót pre obchod a colných prekážok, ktoré sa rozšírili po celom svete. Tento proces sa vystupňoval v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia, ale svoj úplný vrchol dosiahol v deväťdesiatych rokoch v dôsledku dvoch hlavných udalostí:

1. pádu Berlínskeho múru, po ktorom do svetového hospodárskeho systému prenikli milióny hladných pracovníkov (po ktorom nasledovala injekcia 750 miliónov čínskych pracovníkov, keď sa Čína otočila chrbtom k svojej starej maoistickej komunistickej skúsenosti) a
2. vzostupu novej technologickkej revolúcie, ktorá spôsobila neuveriteľné zlacnenie a zjednodušenie pohybu tovaru a informácií takmer do všetkých kútov sveta a pripravila pôdu na šírenie znalostného hospodárstva po celej zemeguli.

Globalizácia sa ešte neskončila (pohyb tovaru a služieb dokonca ani v Európskej únii zatiaľ nie je až taký voľný, ako mohol byť tesne pred úpadkom, ktorý predchádzal prvej svetovej vojne.) Sme však už veľmi blízko vzniku úplne globalizovaného sveta, v ktorom sa tovar, služby, finančný kapitál, stroje, peniaze, pracovníci a myšlienky pohybujú tam, kde si ich najviac cenia, a kde môžu najúčinnnejšie, najpružnejšie a najbezpečnejšie vzájomne pôsobiť.

Globalizácia takto vyvolala neuveriteľné zrýchlenie rastu produktivity na celom svete. Rast svetovej produktivity sa takmer zdvojnásobil. Zvýšil sa z 1,2 % ročne v osemdesiatych rokoch na 2,3 % ročne v uplynulom desaťročí – okrem západnej Európy a Japonska, ktorým sa v poslednom desaťročí darilo horšie ako v osemdesiatych rokoch. Globalizácia je v podstate strojom vytvárajúcim blahobyt vo svete: v minulosti sa chudoba nikdy neznižovala tak rýchlo a dramaticky ako počas nášho života.

Mnohí uznávaní komentátori sú presvedčení, že nárast hospodárskeho napätia na medzinárodnej, ako aj domácej, úrovni by mohol viesť k vzniku negatívneho politického vnímania, ktoré by mohlo celý proces narušiť ešte pred rokom 2025. My sme však presvedčení o tom, že takéto obavy sú prehnané. Dôležité sú absolútne diferenciály, ale vyvažuje ich masívny pohyb vyvolaný globálnou súťažou, ktorá každoročne poháňa milióny ľudí k hospodárskej modernizácii... Každý rok vstúpi na svetový pracovný trh 15 miliónov Indov.

Preto budú hospodárske a technologické sily, ktoré formovali svet počas deväťdesiatych rokov 20. storočia, pravdepodobne pôsobiť aj počas nasledujúcich dvadsiatich rokov. Táto tretia fáza globalizácie sa bude vyznačovať **jednotlivcom** posilneným prístupom k informáciám prostredníctvom internetu. Dynamický nárast informačných technológií (IT) znemožňuje vypracovať správnu predpoveď budúcich smerovaní, ale všeobecný trend je jasný: rýchlosť spracovania údajov, ukladanie údajov a širokopásmové pripojenie sa budú ďalej neúnavne rozvíjať.

Napríklad, v roku 2005 odborníci predpovedali, že celkové množstvo digitálnych informácií vo svete sa zdvojnásobuje každých 1 100 dní. V roku 2007 sa tento čas skrátil na 11 mesiacov. V novej štúdiu spoločnosti IBM sa predpokladá, že do roku 2010 sa množstvo informácií bude zdvojnásobovať každých 11 hodín. Podľa ďalšej štúdie analytickej firmy IDC by do roku 2010 malo množstvo vytvorených a kopírovaných informácií dosiahnuť viac ako šesťnásobok dnešnej hodnoty, teda 988 exabytov, čo predstavuje celkovú ročnú mieru rastu 57 %.

Ešte zaujímavejší je prípad IPv6 – protokolu sieťových vrstiev pre internetovú sieť s prepínaním paketov. IPv6 je protokol, ktorý nahradí súčasnú verziu internetového protokolu IPv4 a bude sa všeobecne využívať v rámci internetu⁴. Skutočnosť na zamyslenie pre Európu a Spojené štáty je tá, že vo vývoji IPv6 omnoho rýchlejšie ako my napreduje Ázia. Je pravdepodobné, že do roku 2025 bude Ázia vlastniť väčšinu práv duševného vlastníctva na technologické inovácie potrebné na dokončenie tohto vývoja.

Najrozumnejšia a najpravdepodobnejšia predpoveď naznačuje, že globalizácia bude nepoľavujúcim tempom pokračovať a dokonca sa ešte zrýchli. Pri takomto vývoji sa svet v roku 2025 bude skladať z oveľa väčšieho počtu veľkých hospodárskych mocností ako doteraz. Čína, India, Japonsko, Malajzia a Indonézia budú pre svetové hospodárstvo omnoho významnejšie ako dnes. Predpokladá sa, že do roku 2025 sa Čína stane hlavným svetovým vývozcom a samotné krajiny južnej Ázie by mohli v tom čase produkovať 38 % svetového kapitálu (v porovnaní s dnešnou hodnotou 24 %). Takýto skok napred by nový ázijský hospodársky pól postavil na úroveň s krajinami OECD, ktorých produkcia by v tom čase mala dosiahnuť približne 40 % objemu celosvetovej výroby.

Ďalej sa očakáva, že pokračujúci proces globalizácie sa posunie o krok vpred, keď nastane kvalitatívna zmena. V roku 2025 nebude konkurenčnou výhodou ázijských hospodárstiev už len výroba tovaru na základe lacnej pracovnej sily a bohatých zdrojov. Globalizácia sa rozširuje, prekračuje svet vyrobeného tovaru a veľmi rýchlo sa pohybuje smerom nahor po rebríčku pridanej hodnoty, pričom začína zasahovať aj ďalšie segmenty hospodárstva, napríklad sektor služieb, ktorý bol doteraz od globalizácie vo veľkej miere izolovaný (medicínu, počítačové spracovanie údajov, softvérový vývoj...). V dôsledku revolúcie komunikačných technológií, ktorá umožňuje poznamkať prekračovať tradičné prekážky v podobe vzdialenosti, sa konkurenčný boj Ázie v roku 2025 rozšíri aj o sféru pridanej hodnoty.

Tento návrat Ázie ako svetovej hospodárskej veľmoci bude pre Európu znamenať radikálnu výzvu.

Konkurencia zo strany nových rozvíjajúcich sa krajín nie je hra s nulovým súčtom, pokiaľ výskum a technológia otvárajú nové trhy a vytvárajú nové príležitosti pre ďalší vývoj v zatiaľ nevyužitých hospodárskych oblastiach. Toto je prípad Spojených štátov, kde sa aj vďaka vedúcemu postaveniu v rozvoji technológií a podpore inovácií za

⁴ IPv6 (Internet Protocol version 6) značne zvýši počet dostupných adries pre zariadenia pripojené do siete, čím napríklad umožní, aby mal každý mobilný telefón či prenosné elektronické zariadenie svoju vlastnú adresu. IPv4 podporuje 2³² (asi 4,3 miliardy) adries, čo počtom nezodpovedá ani možnosti poskytnúť každému žijúcemu jednotlivcovi jednu adresu, a už toľko nie podporovať zabudované a prenosné zariadenia. IPv6 bude podporovať 2¹²⁸ (zhruba 340 miliárd miliárd miliárd miliárd) adries, čiže okolo 5 × 10²⁸ adries pre každého z približne 6,5 miliardy žijúcich ľudí v súčasnosti.

posledných desať rokov na každé pracovné miesto stratené v prospech zámorskej konkurencie vytvorilo 1,2 pracovného miesta na domácom trhu (pričom služby predstavujú viac ako 80 % domácej produkcie). Ale nanešťastie to neplatí pre kontinentálnu Európu (kde na každé stratené pracovné miesto pripadá 0,8 vytvoreného nového pracovného miesta).

Príčiny tejto situácie sú dobre známe. V Európe je veľké množstvo predpisov obmedzujúcich pružnosť pracovného trhu, ktoré zabraňujú mobilite, znižujú konkurenciu, brzdia inováciu a odrádzajú od rizikového podnikania. Výsledkom tohto stavu je skutočnosť, že produktivita Európy dnes rastie o jeden percentuálny bod pomalšie ako pred desiatimi rokmi, keď sa úplne pocítil vplyv poslednej fázy globalizácie. Ročný hospodársky rast sa nachádza pod úrovňou 2 %, kým v Amerike sa zvýšil priemerne na 3 percentá. Niet divu, že verejná mienka v Európe prijíma globalizáciu väčšinou negatívne.

Bude záležať na Európanoch, aby rozhodli, či tento relatívny pokles v porovnaní so zvyšovaním v Ázii zostane aj v nasledujúcich dvadsiatich rokoch dôsledkom obvyčajného efektu dobiehania konkurencie alebo bude znamenať, že Európa sa nachádza v procese, keď ju mladšie a dynamickejšie národy definitívne predbehajú.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Existuje iba jedna stratégia, ktorá zachráni Európu pred katastrofálnymi politickými následkami, ktoré by vyplynuli z takéhoto vývoja. Aby bola Európa pripravená na ďalšie kolo celosvetovej súťaže, aby ju dokázala zvládnuť a využiť na trvalú prosperitu, musí sa presunúť do čela informačného veku. Musí úspešne zvládnuť znalostné hospodárstvo, pretože informačné technológie dnes prenikajú do všetkých oblastí politiky, ale aj ďalšie oblasti rastu, ako sú nanotechnológie a biotechnológie.

Nebude ľahké splniť túto úlohu, čo dokazuje aj nasledujúci príklad. Z tristo korporácií vo svete s vysokým pomerom výdavkov na výskum a vývoj sa 130 nachádza v Spojených štátoch, kým v Európe je takýchto spoločností 90. Tento pomer nevyzerá na prvý pohľad zle. Ibaže 53 z týchto amerických spoločností vzniklo po roku 1960, zatiaľ čo počet takýchto európskych spoločností je iba... dve. Znamená to, že európske spoločnosti, ktoré majú veľké výdavky na výskum a vývoj, patria najmä k starším odvetviam priemyslu a nie k novému hospodárstvu informačných technológií (IT). Toto nie je samo osebe chybou, pretože aj tieto odvetvia potrebujú modernizáciu, inováciu a digitálnu revolúciu, lenže to nestačí.

Odvrátiť tento vývoj a uzavrieť priepasť je v prvom rade **otázkou vzdelávania, inovácie a ducha podnikania**. Toto sú tri základné možnosti, ktoré si musí Európa zvoliť, ak chce zostať v nasledujúcich desaťročiach medzi svetovými hospodárskymi a politickými veľmocami.

Nikdy nebude stačiť jednoduché zvýšenie prílevu peňazí do projektov výskumu a vývoja (napríklad verejné investície), pretože nie je potrebná len obyčajná invencia, ale lepšia inovácia, čo je niečo úplne iné. V Európe sa často stáva, že zameranie na výskum a vývoj sa jednoducho zmení iba na záujem o výskum. Vývoj vyžaduje uplatnenie myšlienok v skutočnom svete, kde výskum môže viesť k inovácii, a inovácia vyžaduje kultúru, ktorá si vysoko cení podnikateľov a jednotlivcov podstupujúcich riziko a s poznatkami, ako premeniť poznatky na peniaze a neobmedzujú sa na premieňanie peňazí na poznatky, čo samo osebe nestačí na pomoc európskemu hospodárstvu.

V digitálnom hospodárstve je nevyhnutné, aby bola spoločnosť založená na poznatkoch, lenže tieto poznatky sa musia uplatniť hospodársky produktívnym spôsobom. Z tohto dôvodu sa Európa musí zbaviť obmedzujúcich a merkantilistických predpisov, ktoré tlmia rozvoj dynamického podnikateľského ducha.

Globalizácia dnes zasahuje už aj do oblasti vzdelávania. Veľmi úspešne v tejto novej sfére napredujú americké univerzity. Je to najväčšia hrozba, ktorej musia Európania čeliť, pretože to znamená, že mnoho ľudí, ktorí teraz mesačne zarábajú 5 000 EUR, bude musieť reagovať na konkurenciu iných pracovníkov (napríklad z Indie) s podobným akademickým a pracovným pozadím, ktorí budú za rovnakú prácu požadovať iba 500 EUR. Aby mohla Európa správne reagovať na túto výzvu, potrebuje nielen jeden veľký vládou financovaný Európsky technologický inštitút, ale aj sieť viacerých malých konkurenčných ústavov, ktoré pomôžu Európanom prispôsobiť sa novému prostrediu. Okrem toho by sa univerzity mali väčšmi otvoriť súťaži v rámci služieb, ktoré ponúkajú.

Na účinné využitie informačných technológií, ktoré sú základom zlepšenia produktivity vo výrobe a v službách nevyhnutných na udržanie globálnej konkurencieschopnosti Európy, bude potrebné stanoviť hlavnú prioritu – zabezpečiť, aby Európania mali riadenie a pracovnú silu s vhodnými zručnosťami na uchopenie príležitostí, pochopenie a uplatnenie nových technológií. Osobitnú pozornosť bude potrebné venovať zručnostiam a odbornému vzdelaniu v informačných technológiách, predovšetkým v sektore malých a stredných podnikov, ktoré sú kľúčovým motorom na tvorbu nových pracovných príležitostí.

Ak chce Európa využiť všetky možnosti, ktoré trvalá globalizácia ponúkne v nasledujúcich dvadsiatich rokoch, potom je nevyhnutné zlepšiť súťaž v rámci národných vzdelávacích systémov, ale aj vo svetovom meradle. Toto by malo byť hlavnou prioritou Európy na rok 2025.

Demografický vývoj a príst'ahovalectvo

ANALÝZA

Európania žijú dlhšie: v roku 1900 bola priemerná dĺžka života v Európe iba 47 rokov, o storočie neskôr už dosahovala 77 rokov. Najneskôr do roku 2050 sa zvýši až na 81 rokov v prípade mužov a 86 rokov v prípade žien a v Japonsku to bude dokonca až 92 rokov. Toto je celosvetový trend, aj keď s istým časovým oneskorením: očakávaná dĺžka života pri narodení v Indii je v súčasnosti 64 rokov a v Číne 72 rokov, celosvetový priemer je 63 rokov. Podiel svetovej populácie vo veku nad 60 rokov sa do roku 2050 zvýši na 1 : 5, pričom v roku 1950 bol tento pomer 1 : 12. Do roku 2050 bude mať viac ako 10 % Európanov vek nad 80 rokov.

Zároveň sledujeme pokles pôrodnosti. 29 krajín sveta má v súčasnosti pôrodnosť nižšiu, ako je potrebné na udržanie populácie. V Európskej únii vznikol naliehavý problém: 12 členských štátov má pôrodnosť nižšiu, ako je miera rovnovážneho stavu. Po európskom náraste pôrodnosti (baby boom), ktorý vyvrcholil v roku 1964, keď počet pôrodov v EÚ s 15 členskými krajinami prekročil 6 miliónov, nasledoval úpadok pôrodnosti (baby bust). V roku 2002 klesol počet pôrodov v EÚ s 15 členskými krajinami pod štyri milióny. Celková pôrodnosť sa znížila z miery obnovy populácie, ktorá je stanovená ako 2,1 dieťaťa na jednu ženu, v šesťdesiatych rokoch 20. storočia na súčasnú približnú hodnotu 1,5.

Pre tento dvojitý vývoj sa v absolútnych aj pomerných hodnotách prudko zníži populácia Európy v produktívnom veku. Odteraz do roku 2050 klesne počet ľudí vo veku 15 až 64 rokov o 48 miliónov (pokles približne o 20 %) a počet obyvateľov vo veku nad 65 rokov sa zvýši o 58 miliónov. Pomer ľudí v produktívnom veku k dôchodcom, ktorý je teraz v Európe 4 : 1 sa zmení na pomer 2 : 1. Organizácia OECD predpovedá, že do roku 2050 bude v priemyselných krajinách na každú osobu na dôchodku pripadať iba jedna pracujúca osoba.

Podľa súčasných trendov sa populácia EÚ s 27 členskými krajinami zvýši zo 490 miliónov v roku 2005 na 499 miliónov v roku 2025, ale potom do roku 2050 znovu klesne na 470 miliónov. Najväčšie zvýšenie populácie do roku 2050 nastane v Luxembursku (41 %), Švédsku (18 %), Írsku (14 %) a Spojenom kráľovstve (12 %). Najväčší pokles sa očakáva v Bulharsku, Rumunsku, Slovinsku, Chorvátsku a Českej republike, ktoré by mohli stratiť až 20 % svojej populácie. Oproti tomu by sa populácia Spojených štátov mala vďaka väčšej pôrodnosti a príst'ahovalectvu zvýšiť z 296 miliónov na 420 miliónov (o 42 %). Populácia severnej Afriky sa v rovnakom období zväčší z 194 miliónov na 324 miliónov (o 69 %) a populácia Turecka do roku 2050 zo 73 miliónov na 101 miliónov (nárast o 30 % s pôrodnosťou 2,4). Takže populácia Turecka do roku 2025 dosiahne 90 miliónov. V súvislosti s diskusiou o rozšírení treba podotknúť, že aj napriek tejto vysokej miere rastu by členstvo Turecka v EÚ nevyriešilo nedostatok pracovných síl Únie.

Európa spolu s Japonskom predstavuje pravdepodobný celosvetový trend. V budúcom polstoročí prispejú rozvojové krajiny k rastu svetovej populácie približne 90 percentami. Ich populácie sa počas ďalších desaťročí budú naďalej rozrastať. Okrem toho, hoci pôrodnosť vo východnej Ázii a Latinskej Amerike klesla, aj tieto časti sveta budú ešte

mnoho ďalších rokov stále mladšie ako rozvinuté krajiny. Očakáva sa však, že do roku 2050 klesne pôrodnosť v rozvojových krajinách na mieru obnovy populácie a potom bude pokračovať v poklese na ešte nižšie úrovne. Problém starnúcej a zmenšujúcej sa populácie začne byť do roku 2070 celosvetovým problémom. Zatiaľ čo sa svetová populácia oddnes do roku 2025 zvýši o jednu štvrtinu (zo 6,4 miliardy na 8 miliárd), tento rast dosiahne do roku 2050 vrchol na hodnote 9,3 miliardy a potom sa populácia začne opäť znižovať.

Európske otázky

Európska únia a členské štáty sa v posledných piatich rokoch začali venovať niektorým z týchto naliehavých otázok. Aj keď veľa z nich zostáva vo veľkej miere v právomoci vlád na národnej a regionálnej úrovni, stále sa zosilňuje aj európsky rozmer tohto problému. Najviditeľnejšou oblasťou činnosti v tomto smere je pracovný trh: Európska únia a členské štáty sa napríklad pokúšajú zvýšiť pomer dospelých populácie v zamestnaní a zvýšiť vek, v ktorom pracovníci odchádzajú do dôchodku. Mnohé európske krajiny majú pomerne nízky podiel zamestnanosti dospelých. Na zasadnutí Európskej rady v Lisabone sa stanovil cieľ zvýšiť počas tohto desaťročia celkovú mieru zamestnanosti dospelých populácie zo 64 na 70 %. Štyrom členskými štátmi sa už podarilo dosiahnuť tieto miery a tri členské štáty sú blízko k ich dosiahnutiu, takže tento cieľ, aj keď je veľmi ambicióznym, nie je nespĺniteľný (v Spojených štátoch je tento pomer v súčasnosti 72 %). Na základe zelenej knihy *Ako čeliť demografickým zmenám: nová solidarita medzi generáciami*, ktorú vydala EÚ v roku 2005, vidno, že do roku 2030 vznikne v Európe deficit zamestnancov vo výške 20,8 milióna.

Keďže Európska únia má **mieru zamestnanosti žien** priemerne nižšiu o 18 % ako mieru zamestnanosti mužov, existuje osobitný lisabonský cieľ na zvýšenie miery zamestnanosti žien z 55 na 60 %. (Vo Švédsku pracuje približne 70 % žien). Je to viac ako len výzva hospodárskej a sociálnej politiky. Ide tu aj o morálny rozmer, pričom je potrebné zmeniť postoje. V niektorých krajinách, napríklad v Nemecku, Írsku a Taliansku sa pracujúce matky pokladajú za „zlé“ matky. To isté platí aj pre otcov, ktorí odchádzajú na rodičovskú dovolenku a musia čeliť prekážkam vo svojej kariére a tomu, že im prípadne imidž „mäkkých“ chlapov. Preto narastá potreba doplnkových programov na podporu rodičov, ktorí sa vracajú do zamestnania po skončení starostlivosti o dieťa. Nejaký pokrok sa v tejto oblasti už podarilo dosiahnuť, najmä v bývalých komunistických krajinách, kde pred rokmi 1989 a 1990 pracoval veľký počet žien. Skutočne len pracujúce matky sa pokladali za „emancipované“ a v dôsledku toho sa im dostávalo sociálneho uznania. V súčasnosti majú krajiny s vysokou mierou zamestnanosti žien, napríklad Francúzsko a Švédsko, zároveň aj vysokú mieru pôrodnosti. To dokazuje, že ženy v mnohých krajinách túžia mať aj kariéru, aj rodinu. Z politického hľadiska sa zdá vhodné formovať sociálny rámec takým spôsobom, aby sa umožnilo ženám stať sa matkami a zároveň ostať v pracovnom pomere.

Rovnako dôležité je znížiť **nezamestnanosť mladých** a zabezpečiť, aby mladí pracovníci nastupovali do práce skôr ako v súčasnosti. Takisto je potrebné podporiť starších pracovníkov, aby pracovali do vyššieho veku. Priemerná dĺžka dôchodku v roku 1900 bola iba o niečo viac ako 1 rok, do roku 1980 sa zvýšila na 13 rokov a do roku 1990 na 19 rokov. Predpokladá sa, že v budúcnosti sa dĺžka dôchodku predĺži na dve až tri desaťročia.

Európska komisia odhaduje, že ak sa **priemerný dôchodkový vek** v Európe zvýši o päť rokov, potom sa aj napriek demografickým zmenám môžu aspoň verejné výdavky na dôchodky udržať na stabilnej úrovni. Európska únia má

osobitný cieľ zvýšiť mieru zamestnanosti 55-ročných až 64-ročných občanov z 39 na 50 %. V niektorých krajinách sa zvyšuje dôchodkový vek pracovníkov v štátnom sektore. Rozvíjajú sa systémy predčasného odchodu do dôchodku, zavádzajú sa pružné dĺžky rozpätia dôchodkového veku a naruša sa priame spojenie medzi dôchodkovým vekom a vekom s nárokom na dôchodok. Niekoľko členských štátov sa pokúša reformovať systémy dôchodkového zabezpečenia, aby sa znížilo finančné zaťaženie štátu, najmä predĺžením období odovzdávania príspevkov, viazaním hodnoty dôchodkov na ceny a nie na zárobky a prechodom z príspevkovo definovaných systémov na dávkovo definované systémy. Zároveň sa často prostredníctvom daňových stimulov podporujú občania, aby popri systémoch verejného zabezpečenia prispievali do fondových systémov a aby si sporili sami. Ďalej sa podporuje aj väčšia možnosť prenosu dôchodkov, aby sa podporila mobilita pracovníkov medzi rôznymi pracovnými miestami. Francúzsko, Poľsko, Veľká Británia a Švédsko sa v poslednom čase vydali niektorým z týchto smerov.

Ďalšou možnosťou vyriešenia nedostatku na pracovnom trhu by mohlo byť úplné využitie **potenciálu** prítomnej **prist'ahovaleckej pracovnej sily** tak, že sa podporí vzdelávanie prist'ahovaleckých rodín a zlepšia sa príležitosti vzdelávania. Často sa stáva, že rodičia prist'ahovaleckých detí nevedomky premárnia ich šance, pretože nepoznajú dostatočne miestne školské systémy. Toto má, samozrejme, veľmi negatívny vplyv na ambície a aspirácie samotných detí, ale aj na spoločnosť ako celok. Je to v prvom rade hospodársky problém. Pre úbytok populácie v produktívnom veku je dôležité, aby bol každý občan podľa možnosti čo najefektívnejšie vzdelaný a zamestnaný.

Pravdepodobne najzákladnejším a najťažším problémom v Európe je nízka **pôrodnosť**. V súčasnosti pripadá celosvetovo na tisíc obyvateľov každoročne 21 pôrodov, v Spojených štátoch je to 14, v Európe 10, v Japonsku iba 9. Keby sa priemerný počet pôrodov zvýšil z 10 na 11, potom by sa obyvateľstvo Európy aspoň stabilizovalo, aj keby to nestačilo na vyrovnanie znižovania počtu obyvateľov v produktívnom veku. Na odvrátenie tohto znižovania by bol potrebný ešte väčší nárast pôrodnosti. Najnovšie štúdie ukazujú, že pri nezmenenom vývoji pôrodnosti oddnes klesne počet obyvateľstva Európskej únie v každom desaťročí približne o 30 až 40 miliónov.

Nízka miera pôrodov sa však dá chápať aj ako reakcia žien na hospodárske a sociálne podmienky a nekončí vo všetkých prípadoch „rozpadom rodiny“ v demografickom a sociologickom zmysle. Zriedkavo zodpovedá želaný počet detí skutočnému počtu detí, ktoré sa narodia v rodine. Naopak, túžba mať deti ako taká zostáva časom konštantná, no nemôže sa naplniť pre finančné alebo sociálne prekážky. V oblasti verejnej politiky by sa mala pozornosť sústrediť na odstránenie pocitovaných sociálnych prekážok a iných prekážok súvisiacich so zamestnaním, ktoré bránia rodičom mať deti. Vlády hľadajú opatrenia, ktoré môžu mať priamy alebo nepriamy účinok, aj keď nevyhnutne nastane veľký časový odstup, kým sa na základe týchto opatrení podarí zvýšiť veľkosť pracovnej sily. Podpora rodín sa vo viacerých krajinách stala dôležitejším politickým cieľom. Samozrejme, je možné upraviť daňový systém a systém sociálneho zabezpečenia, aby sa odmeňovali početnejšie rodiny, pretože dnes sú tieto systémy voči väčším rodinám neutrálne – v tejto súvislosti môžu významnú úlohu zohrať aj finančné stimuly, ale aj samotné poskytovanie zariadení dennej starostlivosti. Inšpiráciou by mohol byť úspech Francúzska a niektorých škandinávskych krajín v spomaľovaní poklesu pôrodnosti.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Európski politici budú na správnu reakciu na výzvy a príležitosti vyplývajúce z demografických zmien musieť:

- podporiť vyššiu pôrodnosť prostredníctvom finančných stimulov, opatrení, ktoré uľahčia pracujúcim ženám vychovávať deti, rozšíriť zabezpečenie dennej starostlivosti a silnejší právny rámec a sociálny status rodín,
- zvýšiť mieru účasti pracovnej sily, najmä žien a mladých pracovníkov, vrátane podpory práce na polovičný úväzok,
- zvýšiť vek odchodu do dôchodku a dôchodkový vek, odrádzať od predčasného odchodu do dôchodku a bojovať proti vekovej diskriminácii na pracovisku,
- zvýšiť finančné zabezpečenie, ktoré si zaistia pracujúci pre svoje dôchodky, a podporiť flexibilnejšie režimy dôchodkového sporenia,
- zvýšiť produktivitu súčasných pracovníkov tak, aby zvýšená produkcia vyvážila deflačné účinky klesajúcej populácie,
- podporiť prispôsobivosť pracovníkov, aby disponovali takými zručnosťami, ktoré im umožnia meniť pracovné pozície a profesie počas svojho produktívneho veku.

V súvislosti s prísťahovalectvom by sa mali predložiť tieto návrhy:

1. Krajiny Európskej únie potrebujú znovu premyslieť politiku zákonného prísťahovalectva, ktorá v súčasnosti uprednostňuje skôr neskúsených pracovníkov, a nahradiť takúto politiku aspoň čiastočne opatreniami, ktoré uľahčujú prísťahovalectvo kvalifikovaných pracovníkov. Je potrebné dôkladne zvážiť výhody bodového systému (možno systém takzvanej modrej karty podľa kanadského modelu), ktorý by sa mohol prispôbiť na národnej a regionálnej úrovni, ale aj podľa vývoja na pracovnom trhu. Takýmto spôsobom by hospodárstva krajín Európskej únie mohli ťažiť z „prílevu mozgov“. Ďalším variantom takéhoto režimu, ktorý by priniesol veľké výhody aj krajinám, z ktorých prísťahovalci prichádzajú, by mohla byť kruhová migrácia odborníkov z rozvojových krajín, ktorí by sa vzdelávali a zamestnávali v priemyselných krajinách počas určitého obdobia a potom by sa prípadne mohli vrátiť do svojich domovských krajín a svoje nové získané skúsenosti a zručnosti uplatniť doma.
2. Tento prístup treba doplniť pomocou určenou chudobným krajinám, aby mohli rozvíjať svoje hospodárstva.
3. Je potrebné vyvinúť úsilie na zlepšenie kvalifikácie dlhodobých prísťahovalcov a využiť ich osobitný potenciál mnohojazyčnosti a pochopenie medzikultúrneho dialógu. Malo by sa uvažovať aj o osobitných programoch na podporu osvojenia druhého jazyka a programoch na podporu migrantov v školách

a počas odbornej prípravy. Integrácia a vzdelávanie prisťahovalcov môže priniesť veľké výhody pre prijímajúce spoločnosti, ak ich podporia a využijú ich osobitné potenciálne schopnosti. Vďaka svojim mnohojazyčným schopnostiam a chápaniu sociálnych a kultúrnych tradícií svojich domovských krajín môžu prisťahovalci zohrať rozhodujúcu úlohu pri podpore medzikultúrnych väzieb, ktoré sú zvlášť dôležité v našom dnešnom svete globalizácie.

4. Je potrebné nájsť pre Európsku úniu spoločné riešenia problémov nelegálneho prisťahovalctva, pretože opatrenia jednotlivých krajín, napríklad legalizácia niektorej skupiny nezákonných prisťahovalcov, sa odrážajú aj na situácii v ostatných členských štátoch EÚ, najmä z hľadiska mobility pracovnej sily cez vnútorné hranice EÚ.
5. Je potrebné prijať opatrenia, ktoré urobia Európu príťažlivejšou v porovnaní s ostatnými časťami sveta, aby Európa prilákala a udržala skúsených pracovníkov a odvrátila odlev mozgov. K takýmto politickým opatreniam by mohla patriť napríklad väčšia možnosť pohybu odborných pracovníkov v rámci európskych hraníc na základe osobitných víz pre výskumníkov v Európe.
6. Osobitná migračná politika nestačí na vyriešenie všetkých problémov prisťahovalctva. Musí sa doplniť integračnou politikou, ku ktorej patria napríklad povinné jazykové kurzy a kurzy o kultúre a histórii prijímajúcej krajiny.
7. Osobitné problémy integrácie prisťahovalcov a ich „druhej generácie“ (deti prisťahovalcov) vo viacerých členských štátoch je potrebné riešiť dôkladnejšie ako doteraz, a to v záujme prisťahovalcov, ako aj domáceho obyvateľstva. Vzdelanie je v tomto procese základom. Učebné osnovy v školách by mali slúžiť na to, aby sa spoločenstvá spájali, a nie rozdeľovali. Spoločne so sociálnou mobilitou je to kľúčovým nástrojom integrácie.

Terorizmus a bezpečnosť

ANALÝZA

Bezpečnostná situácia na Západe bude možno v budúcnosti musieť čeliť obnoveným tradičným hrozbám. Ale oblasťou, ktorá už dnes predstavuje najväčšiu hrozbu, je džihádizmus. Nie je to jediná teroristická hrozba, ale je najničivejšia a jej vplyv zasahuje do najväčšieho počtu oblastí.

Liberálna demokracia sa na celom svete sa stala terčom útokov zo strany beztvareho a nesúrodého nepriateľa. Nejde o „konflikt civilizácií“ – začalo to ako vnútorný boj v rámci moslimského sveta – ale o konflikt medzi civilizovaným svetom a barbarským džihádizmom. Džihádizmus predstavuje útok na všetkých, ktorí bez ohľadu na náboženstvo veria v právny štát, ľudské práva, pluralizmus a demokratickú vládu. Popiera základy demokracie na základe toho, že akýkoľvek systém vlády založený na vôli ľudí, a nie na vhodným spôsobom sprostredkovanej božej vôli, považuje za rúhanie. V podstate to už nie je ani výlučne „vojna proti terorizmu“, ale je to vojna ideí, je to boj za demokraciu. Nesmieme podceňovať rozsah tejto hrozby. Je to boj, ktorý nie je možné vyhrať na základe niekoľkých ústupkov. Kým tradičné teroristické skupiny vznikali s cieľom upozorniť na svoju vec a zdôrazniť pocitované nepravosti, aby prinútili vlády k rokovaniu a prijatiu ústupkov, džihádisti podľa slov Husajna Musáviho, bývalého vodcu Hizballáhu v roku 2003, svoje zásady vidia inak:

„Nebojujeme preto, aby ste nám niečo ponúkli. Bojujeme preto, aby sme vás zlikvidovali.“

Džihádizmus

Spočiatku išlo o vnútorný boj v rámci moslimskej spoločnosti. Extrémisti odmietali modernizáciu spoločnosti a prijímanie toho, čo pokladali za „západnú“ sociálnu, hospodársku a politickú prax. Sprvu mala táto diskusia medzi islamistami a moslimami hlavného prúdu akademickú povahu, ale islamisti začali byť čoraz militantnejší a nakoniec aj násilní, keď začali budovať organizácie, vytvárať siete a naberať nových konvertitov s cieľom ovládnuť islamský svet. Moslimov, ktorých vnímali ako ovplyvnených Západom, alebo ktorí podporujú demokraciu, začali považovať za zradcov viery.

Džihádisti otvorili druhú bojovú líniu tak, že začali priamo napadať Západ s cieľom oslabiť svojich protivníkov a posilniť svoju kampaň – začali druhú fázu boja o svetovú nadvládu. Môžu bojovať za odchod amerických vojakov z Iraku alebo predtým zo Saudskej Arábie, za vytvorenie Palestínskeho štátu a postaviť sa proti Izraelu, ale pre džihádistov sú to len zámienky, ktorými manipulujú, aby ospravedlnili svoje činy a motivovali svojich prívržencov. Usilujú sa podkopať alebo diskreditovať všetkých, ktorí sa v moslimskom svete snažia vytvoriť životaschopné štáty, napríklad v Iraku alebo Afganistane, pretože ich dlhodobým cieľom je zjednotenie všetkých moslimov vo fundamentalistickom štáte. Ich interpretácia nového kalifátu ako rozhodujúceho kroku na ceste k dominancii nad svetom je založená na výklade zákonov šaría a teokracickej vláde.

Je ťažké zveličiť ambície ich hrozby pre demokratický svet. Táto vojna myšlienok „sa stáva skutočnou a vytvára rozsiahly rámec vývoja v dvadsiatom prvom storočí“⁵.

⁵ Phares, Walid, *The War of Ideas*, Palgrave Macmillan 2007.

Nová výzbroj: moderné komunikačné prostriedky

Nová hrozba má nový charakter. Tak, ako pri boji proti nacizmu alebo komunizmu, je rozsah hrozby globálny, ale pokiaľ ide o terorizmus, jeho metódy sú lokálne, nepredvídateľné a hrôzostrašné. Usiluje sa ochromiť demokratický svet tak, že využíva jeho základné slobody a blahobyt ako svoje nástroje a týmto spôsobom premieňa silné stránky tohto demokratického sveta na slabosti. Demokracia voľného trhu dvadsiateho prvého storočia vytvorila blahobyt a posilnila jednotlivcov, otvorila zdroje informácií a vytvorila nové systémy komunikácie, ktoré uľahčujú dopravu, vznik medzinárodných sietí a mobilitu študentov nebývalých rozmerov. V nasledujúcich dvadsiatich rokoch budú tieto trendy rásť geometrickým radom. V tomto vývoji vznikol nový druh nepriateľa, ktorý zneužíva slobodu prístupu k informáciám, ľahkú komunikáciu a dopravu.

Nová hrozba odráža rozmanitosť internetového veku. Na útok proti demokracii sa využíva „počítačová mobilizácia“ – „masový elektronický odvod“⁶⁶ (*levée en masse*), pričom nepriateľ dokáže potenciálnych odvedencov získavať na celom svete. Zdroje potrebné na celosvetové riadenie takejto kampane sú malé: videorekordér a prístup k internetu môžu premeniť akýkoľvek prejav, akýkoľvek brutálny čin, únos a vraždu na nástroj v arzenáli džihádistu. Toto je temná stránka revolúcie informačných technológií. Tak ako David Kilcullen, austrálsky expert v oblasti potlačania povstaní, povedal o Usámovi bin Ládinovi: „Keby nemal prístup k svetovým médiám, satelitnej komunikácii a internetu, zostal by iba pomätencom v jaskyni.“

Svojou taktikou sa usilujú o podkopanie a zničenie morálnej nadradenosti demokracie: snažia sa prinútiť demokratické štáty, aby porušovali zásady právneho štátu paradoxne na ochranu práv, aby použili väznenie bez súdneho procesu na ochranu slobody, aby používali mučenie ako prevenciu pred násilím, aby zabíjali nevinných na ochranu jednotlivca a aby prijímali čoraz tvrdšie bezpečnostné opatrenia na úkor slobody. Rozpútávajú vzájomnú nedôverčivosť a strach v rámci spoločenstiev, na základe ktorých vzniká väčšie napätie, ktoré môžu neskôr využiť. Tento beztvárny nepriateľ namiesto toho, aby sa demokratickým štátom postavil v priamej konfrontácii, uprednostňuje postup provokácie demokratických krajín, aby sa v nich prejavila istá dávka pokrytectva, aby prijímali opatrenia, ktoré vyvolajú znepriatelenie umiernennej mienky v kľúčových regiónoch a na základe ktorých môžu stratiť domácu podporu. Sú presvedčení, že ich úspechy im pomôžu získať nových prívržencov zo skupín, ktoré pocitujú určitú krivdu, či už oprávnenú, alebo nie, a že okrem toho aj oslabia odhodlanie verejnosti.

Títo nepriatelia demokracie majú k dispozícii nové nástroje, opierajú sa o prudko jedovatú a radikálnu ideológiu a majú veľké množstvo potenciálnych prívržencov na celom svete.

Hlavné teroristické hrozby

Možno určiť štyri vetvy koalície týchto nespokojných ľudí, ktoré budú v nasledujúcich rokoch formovať diskusiu:

- V prvom rade ide o štáty, ktoré sú nepriateľsky naladené voči demokratickým hodnotám. V súčasnosti sú dvomi hlavnými protivníkmi Irán a Sýria. Zatiaľ sa vo veľkej miere vyhýbali priamej konfrontácii so Západom. Zameriavajú sa skôr na miestne a regionálne krízy a usilujú sa presadzovať svoju moc vo

svojom najbližšom susedstve. Preto poskytujú úkryt špeciálnym skupinám v nestabilných regiónoch, napríklad v Palestíne a Libanone a nakoniec takýmto spôsobom vytvárajú zdroj regionálneho napätia a celosvetových problémov. Ak Irán získa jadrový vojenský potenciál, vývoj sa možno začne uberať novým smerom. Nedá sa s určitosťou predpovedať, ako sa v budúcich dvadsiatich rokoch vyvinie Irán alebo Sýria, ale je veľmi pravdepodobné, že tieto dva alebo podobné štáty – niektoré teokratické, niektoré autoritárske, hoci sekularizované – budú aj naďalej predstavovať hrozbu.

- Vysoko organizované skupiny často v konečnom dôsledku financované z prostriedkov západných spotrebiteľov prostredníctvom platieb za ropu zakladajú školy pre extrémistov, výcvikové strediská pre teroristov a vytvárajú prostriedky na útok na západné ciele. Madrasy (náboženské školy) financované vahhábistami (islamskými fundamentalistami) poskytujú živnú pôdu teroristom v Pakistane, ale aj v Európe. Vychovávajú nových členov, ktorých potom rozmiestňujú do svojich sietí.
- Tieto organizované skupiny dokázali posilniť svoju moc a rozšíriť svoj vplyv tak, že vytvorili siete prepojené na ústredie. Množstvo samostatných skupín s rôznymi druhmi pocitu krivdy a rôznymi zámermi sa spojilo prostredníctvom internetu a lacnej dopravy a teraz si navzájom vymieňajú zdroje a poznatky.
- Okrem týchto sietí sa oduševňujú aj iné skupiny alebo jednotlivci, ktorí sa cítia odcudzení a začínajú podnikat' vlastné útoky na miestne ciele pomocou domácky vyrobených nástrojov, a to všetko v mene väčšej veci.

Otázku terorizmu nie je možné rýchlo vyriešiť. Ako ukazujú príklady z celého sveta od Peru až po Severné Írsko, musí sa spojiť viacero faktorov a až potom bude možné vytvoriť úspešný odpor proti terorizmu a v konečnom dôsledku odstrániť teroristickú hrozbu. K týmto faktorom patrí:

- silná politická rozhodnosť,
- odhodlanie verejnosti odolávať tejto hrozbe pre demokraciu,
- premyslenejšie a rafinovanejšie protiteroristické opatrenia,
- zníženie počtu skutočných krívd, ktoré vyvolávajú teroristickú hrozbu a
- minimalizácia príčin terorizmu.

Niektoré trendy sa zdajú byť jasné. Aj keď sa zdá, že súčasné opatrenia zatlačili teroristické organizácie do defenzívy, nemožno očakávať okamžitý koniec teroristickej hrozby a Európa musí byť pripravená na ďalšie možné násilné činy. Zdá sa, že táto hrozba je čoraz decentralizovanejšia a „spontánnejšia“. Najväčší strach vychádza z možnosti, že teroristi získajú biologické bojové prostriedky alebo jadrový materiál, čím sa terorizmus dostane na úplne inú rovinu⁷.

⁶ Cronin, Audrey, *Cyber-Mobilization: the New Levée en Masse*, http://ccw.politics.ox.ac.uk/publications/cronin_parameters.pdf

⁷ National Intelligence Council, *Mapping the Global Future: Report of the National Intelligence Council's 2020 Project*, 2004.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Na makroúrovni pri riešení tejto „globálnej vzbury“ vo vojne ideí budú možno demokratické krajiny musieť počítať s dlhou vojnou nekonvenčného druhu a využiť protiteroristické schopnosti a schopnosti na potlačenie vzbury v kombinácii s vojenským úsilím o stabilizáciu a rekonštrukciu. Je potrebné prijať opatrenia, ktorými sa narušia ideologické základy teroristickej hrozby a minimalizuje sa schopnosť akejkoľvek teroristickej činnosti. Ak bude tento postup účinný, možno sa demokratickým krajinám do roku 2025 podarí túto hrozbu obmedziť na bezvýznamnú úroveň.

Kľúč k úspechu v boji proti globálnej vzbure môže v skutočnosti spočívať v metóde rozloženia útoku takým spôsobom, že v boji proti rôznym bunkám sa problémy budú riešiť rôznymi spôsobmi, odstránením oprávnených pocitov krivdy a budovaním účinných právnych štátov, ktoré dokážu svojim občanom poskytnúť výhody a vytvoriť demokratické inštitúcie. Takáto stratégia „rozčlenenia“ by sa mala sústreďiť „na prerušenie spojení medzi jednotlivými bunkami, zamedzenie schopnosti regionálnych a globálnych činiteľov spojiť sa a využívať lokálnych činiteľov, odrezanie prúdenia medzi *džihádistickými* bunkami a v rámci nich, zákaz posvätných oblastí, izoláciu islamistov od miestneho obyvateľstva a zastavenie dodávok zo zdrojov islamizmu na širšom Strednom východe.“⁸

Domáce súvislosti

Všetkým Európanom musí byť jasný význam boja za vlastné hodnoty a skutočnosť, že tieto hodnoty je potrebné chrániť pred všetkými druhmi teroristickej hrozby. Nevyhnutná je úzka spolupráca medzi vládami na základe spoločného porozumenia.

Hlavnou výzvou pre demokratické spoločnosti v Európe bude politicky a hospodársky **začleniť** tie sociálne skupiny, ktoré sa v súčasnosti cítia vylúčené zo spoločnosti a sú rozhorčené. Bude potrebné prijať opatrenia na podporu medzikultúrneho dialógu, znovu posilniť pozíciu umiernených moslimov hlavného prúdu a izolovať extrémistov. Západné riadenie musí zároveň preukázať, že politika integrácie a porozumenia medzi kultúrami je prejavom sily, a nie slabosti. Neprichádza do úvahy napríklad tolerancia prejavov, ktoré sa snažia niektorí navrhovatelia odôvodniť na základe zákonov šaría v častiach našich miest, ktoré sú v príkrom rozpore s tradičnými hodnotami. Je potrebný ďalší hlbší výskum na určenie príčin extrémistických tendencií medzi niektorými časťami moslimskej populácie.

Bude potrebné toto úsilie zdvojnásobiť, pretože existuje riziko, že terorizmus sa podujme na odvetu – niet pochyb, že teroristi zamýšľajú a usilujú sa o zvýšenie intolericie.⁹ Západné spoločnosti zatiaľ vcelku prejavili značnú politickú zrelosť v reakcii na teroristické ukrutnosti, ktoré mali minimálne následky na vzťahy v rámci spoločenstva. Lenže existuje riziko, že dlhodobá a neustála teroristická kampaň tento stav nahlodá.

Vznikne nátlak, aby sa prijali opatrenia, ktorými sa obmedzí sloboda a zvýši napätie, ktoré možno ešte zosilní starnúca populácia a hospodárske zmeny tak, že vzrastie pocit strachu a neistoty. Bude potrebné vodcovstvo na **správne nastavenie ďalších potrebných bezpečnostných opatrení so záväzkom chrániť demokratické hodnoty a slobodu jednotlivcov**. V zásade neexistuje žiadny rozpor medzi dobrou bezpečnosťou a slobodou

⁸ Kilcullen, David, *Countering Global Insurgency*, strana 46; <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

⁹ Inštitút Európskej únie pre bezpečnostné štúdie, *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*, 2006.

jednotlivca. Západné vlády sa nesmú nechať vyprovokovať teroristami na prijatie opatrení, ktoré sa môžu zdať správne, ale jednoducho podnecujú vznik ďalších príčin terorizmu. Diskusia spočíva najmä v úlohe regulácie a jej úlohe pri zmiernení zneužívania nových technológií. Bude potrebné vynaložiť ďalšie úsilie, ktorým sa zabezpečí, že internet bude bezpečným a dobre riadeným prostredím.

Aj skúsenosť zo Severného Írska a iných častí sveta ukazuje, že bezpečnostné jednotky musia veľkou mierou investovať do **spravodajských služieb**, musia preniknúť do teroristických sietí s cieľom zmarit' a odstrániť teroristické aktivity. Keďže džihádistický terorizmus je oveľa viac decentralizovaný ako doterajšie teroristické hrozby, bude to vyžadovať značné úsilie a veľké množstvo zdrojov. Národné spravodajské a bezpečnostné agentúry členských štátov musia začať oveľa účinnejšie pracovať v tejto oblasti a bude potrebné poskytnúť finančnú a politickú podporu predstaviteľom zodpovedným za riadenie tohto úsilia. Tieto agentúry sa musia mať na pozore pred prienikom zvonka. Hlavným prostriedkom účinnej protiteroristickej politiky je sledovanie toku peňazí a osôb. Zvýšenú pozornosť treba venovať podozreniam, že džihádistické teroristické siete hľadajú prepojenia s existujúcimi európskymi teroristickými skupinami a s kriminálnym podsvetím so zámerom maximalizovať účinok svojich operácií.

Bezpečnosť v základných infraštruktúrach sa musí posilniť. Komplexné západné hospodárstva veľmi závisia od rozsiahlej infraštruktúry, ktorou si zabezpečujú základné potreby ako dodávky energií, vody a potravín. Tieto siete a modely distribúcie vyžadujú revíziu a zlepšenie, aby sa zabezpečila ich spoľahlivosť a schopnosť odolávať sústredenému útoku.

Potenciálnym problémom v súvislosti s takzvanou vojnou proti terorizmu je skutočnosť, že táto vojna akoby strácala **podporu verejnosti**. Keď sa táto vojna začala v reakcii na konkrétny ukrutný násilný čin, mala podporu širokej verejnosti, ale v súčasnosti sa v očiach verejnej mienky stáva čoraz nejasnejšou. Ide v nej o porazenie al-Káidy? Ak áno, ako to potom súvisí s vojnou v Iraku? A čo ďalšie bojiská? Afganistan? Somálsko? Bude potrebné urobiť viac na vysvetlenie charakteru hrozby a skutočnosti, že ide o „boj za demokraciu“, ak si chcú západné vlády udržať podporu verejnosti v boji, ktorý má významné dôsledky, pokiaľ ide o zdroje a napokon aj ľudský život. Od politických vodcov sa vyžaduje, aby odolali tým, ktorí uprednostňujú postup zmierenia, a tým, ktorí sa často objavujú v médiách, ale majú veľmi krátku pamäť.

Medzinárodné súvislosti

V rámci politiky „**rozčlenenia**“ s cieľom rozložiť džihádistické siete bude potrebné nasmerovať úsilie na odstránenie jednotlivých oprávnených zdrojov pocitu krivdy so zámerom izolovať extrémistov v ich vlastných spoločenstvách, odrezat' prísun prívržencov a financovania, obmedziť logistickú podporu, ktorú im dávajú hostiteľské spoločenstvá a posilniť postavenie umiernených moslimských vodcov. Toto je základná oblasť, v ktorej je nevyhnutné úzke transatlantické partnerstvo. Zazneli návrhy, že bude potrebné využívať výrazne väčšie zdroje skôr na politické, hospodárske a psychologické operácie ako na ozbrojený zásah, aj keď v súčasnosti európske štáty investujú príliš málo prostriedkov do tradičnej obrany.

Palestína a Izrael: Západ musí naďalej podporovať úsilie o dosiahnutie dohody medzi Izraelským štátom a Palestínskou samosprávou vrátane vytvorenia Palestínskeho štátu ako hlavnej priority, ako sa uvádza v tzv.

cestovnej mape štvorky medzinárodných vyjednávačov. V súčasnosti je v záujme Európy aj Spojených štátov vytvoriť funkčný palestínsky štát s dostatočnou oprávnenosťou a podporou doma aj v zahraničí na minimalizáciu tohto historického konfliktu ako príčiny nenávisť. Je veľmi dôležité zdôrazniť, že džihádisti nebudú spokojní s týmto riešením – s istotou možno tvrdiť, že odmietnu čokoľvek, čo sa podarí dosiahnuť – ale bude to dôležitý príspevok, ktorý ich pomôže izolovať od mienky hlavného prúdu moslimov.

Irak: Ak vznikne dojem, že koalícia v Iraku utrpela porážku, dlhodobé záujmy Západu utrčia vážnu ranu. Napriek vážnym chybám koaličného vojska v „zlatej hodine“ po úspešnej invázii sa musí zjednotiť politická vôľa na udržanie kurzu. Pokračovanie v boji bude stáť veľa, pokiaľ ide o finančné prostriedky, ale aj – a to je dôležitejšie – ľudské životy. Lenže tento boj je nesmierne dôležitý v rámci dlhodobého boja za demokraciu. Odhodlanie umiernených Iračanov a spojencov Západu musí byť dostatočne silné, aby odolalo radikálom a aby sa mohol vytvoriť funkčný iracký demokratický štát. Treba pripomenúť podobnosť tejto situácie so sovietskou inváziou v Afganistane. Džihádisti sú presvedčení, že Sovietsky zväz v Afganistane porazili a že vlastne oni spôsobili rozpad sovietskeho bloku. Nesmieme im dovoliť podobné „vít'azstvo“ v Iraku.

Afganistan: Tu sa tiež odohráva boj, ktorý nesmieme prehrať. Darí sa krotiť hrozbu zo strany Talibanu a táto situácia ani zďaleka nepripomína situáciu v Iraku, ale bude potrebné civilnému obyvateľstvu ukázať hospodárske a sociálne výhody nového stavu, ak majú v sebe nájsť odvahu aj naďalej podporovať západnú pomoc určenú ich novej demokratickej vláde.

Stredný východ: Západ musí uprednostniť rozvoj silných štátov, ktoré na základe právneho štátu a konštitučnej vlády budú chrániť ľudské práva a umožnia hospodársky rozvoj. Okrem toho bude potrebné podporiť reformy, aby sa rozšírili základy demokratickej vlády. S tým sú spojené určité riziká. Umiernené nedemokratické vlády môžu byť ohrozené radikálmi, ale hrozbu môžeme buď teraz riešiť proaktívne, alebo ju necháme tlieť, ale potom musíme očakávať, že v budúcnosti spôsobí ešte väčšie problémy. Západ musí podporiť hospodársky rozvoj a politiku, ktorou sa zníži nezamestnanosť, najmä medzi mladými. Neexistuje priame spojenie medzi chudobou a terorizmom – naopak, mnoho teroristov pochádza z bohatého zázemia – ale nedostatok hospodárskeho pokroku prispieva k pocitu odcudzenia. Mala by sa využiť každá príležitosť na pomoc štátom Stredného východu, aby sa plnou mierou zúčastnili na procese globalizácie. Západ musí presadzovať politiku dialógu, ktorá podporuje rozvoj „islamskej demokracie“ podľa príkladu „kresťanskej demokracie“, v ktorej sa spájajú náboženské presvedčenia a demokratické zásady, aby nábožensky založení voliči prijali zásadu konštitučnej vlády a rešpektovali práva druhých a aby sa vyvrátilo tvrdenie, že demokracia je dekadentná ideológia nanucovaná Západom. Takýto dialóg vyžaduje veľké investície potrebných zdrojov. Málo krajín na Strednom východe je prepojených na siete pre demokraciu a dobré riadenie, ako je napríklad Britské spoločenstvo národov. Na Strednom východe ani v Stredozemí neexistuje rovnocenná inštitúcia, ako je Rada Európy, na ochranu ľudských práv.

Severná Afrika: Štáty severnej Afriky ako najbližší susedia Únie majú obzvlášť veľký význam pre bezpečnosť Európy. V rámci rozvojových programov hospodárskej spolupráce a politickej výmeny musí Únia uprednostniť rozvoj vzťahov so Stredozemím.

Širšie islamské spoločenstvo: Hlavným cieľom musí byť podpora ostatných štátov s početným moslimským obyvateľstvom, napríklad Pakistanu a Indonézie, a ďalších krajín strednej Ázie, aby mohli nasledovať príklad krajín, ako sú Malajzia alebo India, v rozvoji pomerne stabilnej liberálnej vlády s rastúcou hospodárskou prosperitou.

Širší svet: Vo veľkej časti Ázie sa rozvíjajú čulé trhové hospodárstva, ktoré sa pripájajú do celosvetovej obchodnej siete a vytvárajú si predpoklady na vyrovnanie sa západným úrovniám hospodárskeho blahobytu, ale čo s ostatnými časťami? Napríklad, niektoré časti východnej Afriky už poskytli základňu pre operácie al-Káidy. Balíky obchodných opatrení a pomoci na posilnenie hospodárskeho rozvoja nie sú správnym riešením preto, že prinášajú okamžité výhody miestnym ľuďom, ale preto, že sú súčasťou dlhodobých záujmov Západu a celosvetových demokratických hodnôt a z tohto dôvodu vyžadujú politickú vôľu a vyčlenenie zdrojov podľa ich významu v boji za demokraciu.

Energia a životné prostredie

ANALÝZA

Klimatické zmeny

Životné prostredie sa mení. Veľa regiónov na celom svete zažíva väčšie teplotné extrémny a výkyvy počasia, ktoré vedú ku katastrofám, ako sú povodne alebo suchá. Ľadovce ustupujú, vysokohorské ľadovce sa roztápajú a púšte sa rozširujú. Svet vo svojich dejinách zažil veľké zmeny teplôt a prejavov počasia. Napríklad Európa v rokoch 1500 až 1850 zažila „malú dobu ľadovú“, po ktorej nasledovalo „stredoveké teplé obdobie“. Súčasnú dobu sa však vyznačuje tým, že tieto zmeny prebiehajú veľmi rýchlo a existuje rozšírené presvedčenie, že nejde o prirodzený jav.

Dospieva sa k všeobecnej zhode, že súčasná fáza klimatických zmien je spôsobená globálnym otepľovaním, najmä pre nebyvalú koncentráciu CO₂ v zemskom atmosfére, a teda je vedľajším produktom nášho modelu hospodárskeho rastu a moderného spôsobu života, ktorý je založený na spotrebe energie z fosílnych palív. Preto pri pohľade do budúcnosti, do roku 2025, je pravdepodobné, že sa životné prostredie vo svete bude aj naďalej zhoršovať a otázky týkajúce sa životného prostredia a energie budú mať obrovský význam pri formovaní politiky.

Očakáva sa, že v nasledujúcich dvadsiatich rokoch sa pri súčasnej miere hospodárskej globalizácie zvýši dopyt a spotreba fosílnych palív o 60 %. Zem prejde zásadným zvýšením emisií skleníkových plynov a klimatické zmeny budú čoraz citeľnejšie. Podľa analytikov hlavného prúdu účinok globálneho otepľovania, ktorý je zatiaľ z veľkej časti obmedzený, sa začne zreteľne pociťovať až na konci tohto obdobia, t. j. medzi rokmi 2025 a 2030, keď sa objavia tieto javy: zvýšenie priemerných teplôt na zemskom povrchu o 0,4 °C až 1,4 °C do roku 2025, zrýchlenie roztápania ľadu, zvýšenie hladiny morí, otepľovanie a acidifikácia oceánov, nárast zrážok, častejšie prírodné pohromy (cyklóny, tajfúny, horúce vlny, záplavy...) a zvýšený nedostatok čistej vody spolu so vznikom nových pandemických hrozieb. Dôsledky pre vegetačné obdobie a úrodu môžu byť veľmi vážne. Medzivládna skupina OSN pre klimatické zmeny¹⁰ tvrdí, že je vysoko pravdepodobné, že 50 % dosiaľ zaznamenaných teplotných zmien spôsobila ľudská činnosť, pri ktorej sa vytvára vysoká koncentrácia skleníkových plynov.¹¹

Existujú, samozrejme, aj nesúhlasné názory. Mnohí kritizujú medzivládnu skupinu IPCC za metodologické postupy pri vypracovaní predpovedí súčasných trendov aj pri analýze minulého vývoja globálnych teplôt, ktoré vychádzali z obmedzených záznamov a biologických údajov, ktoré podliehajú rôznym možným výkladom. Napríklad v „spore o hokejku“ išlo o zjednodušený graf (pripomínajúci čepeľ hokejky) uvedený v správe skupiny IPCC z roku 2001, podľa ktorého od roku 1000 do roku 1900 boli celosvetové teploty stabilné a potom sa prudko zvýšili¹². Množstvo vedcov (najmä klimatológov, ktorí sa špecializujú na štúdium tvorby oblakov, ktorá predstavuje rozhodujúci faktor vývoja počasia) dnes otvorene spochybňuje presvedčenie skupiny IPCC, z ktorého vychádza súčasná politika a myšlienky o globálnom otepľovaní. Nespochybujú skutočnosť, že teploty sa zvýšili za posledných 20 až 25 rokov, ale spochybujú dlhodobé závery vyvedené z pozorovaní v minulosti. V súčasnosti sa pracuje na vývoji nových klimatických modelov, ktoré do značnej miery znižujú úlohu emisií CO₂ a ľudskej činnosti pri vysvetľovaní

¹⁰ Založili ju v roku 1988 dve organizácie OSN, Svetová meteorologická organizácia (WMO) a Program OSN pre životné prostredie (UNEP) s cieľom vyhodnotiť hrozbu klimatických zmien.

¹¹ Štvrtá hodnotiaci správa IPCC: Klimatické zmeny v roku 2007.

najnovších trendov otepľovania a viac zdôrazňujú možnú funkciu, ktorú zohrávajú prírodné javy, ako napríklad cyklus slnečnej aktivity.

Problémom formulovania verejnej politiky v tejto oblasti je to, že kým sa dosiahne konečná odpoveď na uvedené otázky, môže byť príliš neskoro na prijatie potrebných nápravných opatrení. Bez ohľadu na uvedené skutočnosti je teória, že najväčšou príčinou klimatických zmien je ľudská činnosť, v súčasnosti široko prijímaná a verejná mienka čoraz väčšmi vyžaduje, aby sa potrebné opatrenia prijali okamžite. Vlády musia vyhodnotiť na základe pravdepodobnosti a vyhodnotenia rizík, či sú potrebné podstatné zmeny verejnej politiky. Je jasné, že ak sa nakoniec dokáže, že klimatické zmeny nespôsobuje ľudská činnosť, takéto iniciatívy by mohli prinajhoršom znížiť globálny HDP a možno aj spochybnit' technologickú inováciu potrebnú na riešenie následkov. Ak sa však dokáže, že vyplývajú z ľudskej činnosti, politická nečinnosť bude mať katastrofálne následky.

Energia

V súčasnosti členské štáty Európskej únie spotrebujú o 45 % menej energie, ako spotrebovali v roku 1973 na zabezpečenie rovnakej hospodárskej produkcie, ale absolútny dopyt po energii naďalej rastie, pričom sa primárna spotreba energie v EÚ s 25 členskými krajinami od roku 1971 do roku 2003 zvýšila o 41 %. Predpokladá sa, že počas ďalších 20 rokov sa celosvetová spotreba fosílnych energií zvýši o 60 %. Dve tretiny z tohto rastu pripadnú ázijským krajinám, najmä Číne a Indii. Ropa zostane naďalej najvyhľadávanejším zdrojom palív, pričom spotreba zemného plynu by sa postupne do roku 2030 mala zvýšiť o 87 %. V dôsledku toho Európa čelí zvýšenej konkurencii v súťaži o obmedzené zásoby a zároveň je už dnes na prvom mieste na svete medzi dovozcami ropy a zemného plynu.

Médiá sa rady zameriavajú na nebezpečenstvo vyčerpania svetových zásob fosílnych palív do konca tohto storočia. Existujú napríklad odhady, že zásoby zemného plynu vydržia už len 60 rokov. Takéto predpovede sú vždy nereálne a nespoľahlivé (stačí pripomenúť prognózy o „nulovom“ hospodárskom raste zo sedemdesiatych rokov). Väčšinou sa pri takýchto odhadoch podceňuje úloha relatívnych cien a indukovanej inovácie potrebnej na zabezpečenie trvalého a primeraného toku zdrojov. Existujú napríklad značné zásoby uhlia – trikrát viac ako ropy alebo zemného plynu, pokiaľ ide o energetické množstvo – ktoré by sa za prijateľnú cenu mohli využívať na splnenie energetických potrieb. Dalo by sa rozumne predpovedať, že ani po roku 2025 nebude aktuálny žiadny skutočný problém so zásobami energie.

Neznamená to však, že neexistujú problémy spojené s dostatočným zásobovaním trhu energiami a s predchádzaním dramatickému zvyšovaniu cien. Zo strednodobého hľadiska existuje nebezpečenstvo, že infraštruktúra potrebná na obnovu, dopravu a rafinovanie energetických rezerv nebude dostatočná na splnenie dopytu. Mnohé z krajín produkujúcich ropu riadia vládne garnitúry, ktorým ide skôr o maximalizáciu krátkodobých príjmov štátnej pokladnice, než o optimalizáciu dlhodobých hospodárskych výsledkov. Okrem toho, niektorí hlavní producenti ropy, ako napríklad Venezuela, Rusko a Irak, naozaj z rôznych dôvodov presadzujú taký druh politiky alebo čelia vnútorným problémom, ktoré ich robia nepríťažlivými pre obchodných investorov.

¹² Označuje sa aj ako „rekonštrukcia MBH98“, teda rekonštrukcia vývoja globálnych teplôt, ktorú vypracovali výskumníci Mann, Bradley a Hughes.

Podľa Medzinárodnej energetickej agentúry sa budú celosvetovo potrebné investície pohybovať vo výške 20 000 miliárd USD. Tieto investície sa budú musieť financovať zo súkromných zdrojov, aby súkromný sektor zaujal popredné miesto v riešení problémov spojených s bezpečnosťou energií a klimatickými zmenami. Vlády budú musieť vytvoriť primeraný rámec na podporu investícií správnym smerom.

Okrem toho vznikne vážny problém pre Európsku úniu na základe jej rastúcej závislosti od vonkajších zdrojov energie. Pomer závislosti Únie klesol zo 62 % v roku 1975 na dnešných 48 %, ale predpokladá sa, že do roku 2030 sa opäť zvýši na 70 %.

Tento problém vytvára skutočnosť, že takmer všetci hlavní producenti ropy a tranzitné regióny, od ktorých je Európa závislá z hľadiska dovozu, sú oblasti vyznačujúce sa veľkou geopolitickou nestabilitou. Preto nie je možné vylúčiť opakovaný vznik nedostatku a prudkých nárastov cien v dôsledku regionálnych politických nepokojov alebo pre nedostatočnú modernizáciu a údržbu miestnych infraštruktúr.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Klimatické zmeny

Z týchto dôvodov existujú dva spôsoby reakcie na túto výzvu. Najradikálnejšou je pokúsiť sa úplne zastaviť klimatické zmeny. Toto je v základe prístup prijatý v Kjóte. Maximálne kvóty emisií zo znečisťujúcich činností by sa nastavili tak, aby sa koncentrácia CO₂ najprv spomalila, neskôr zastavila a nakoniec by sa tento vývoj obrátil opačným smerom. Prijali by sa nariadenia, ktoré prinúti podniky a domácnosti prevziať nové metódy produkcie a spotreby, ktoré umožnia väčšie využitie čistých energetických technológií. Vlády by zasahovali do trhu prostredníctvom daňových nástrojov, určovali by ceny tak, aby sa z používania vytlačili fosílna palivá a podporovali by rozvoj obnoviteľných zdrojov energie. Výroba elektriny by sa úplne presunula z fosílnych palív na bezuhlíkovú alternatívu, napríklad jadrové alebo takzvané udržateľné zdroje energie.

Alternatívou a potenciálne produktívnejšou politikou z dlhodobého hľadiska je voľba „adaptačnej stratégie“ (prispôbenie klimatickým zmenám) založenej na koncepcii, podľa ktorej riešenie výziev klimatických zmien spočíva v rozvoji technológií. Výskum a investície sú potrebné na to, aby pomohli pri objavovaní nových technológií, ktorými bude možné zlepšiť spôsob, akým my na Západe a naši susedia na celom svete žijeme v spoločnom životnom prostredí. Inými slovami, sľubnejšia stratégia nespočíva v obmedzovaní trhových zdrojov hospodárskeho rastu, ale v zužitkovaní znalostnej spoločnosti rodiacej sa vďaka globalizácii.

Existuje nebezpečenstvo, že akýkoľvek pokrok, ktorý dosiahne jedna krajina alebo kontinent za potenciálne vysokú hospodársku cenu, sa jednoducho anuluje činnosťou iných krajín, ktoré nebudú presadzovať podobnú stratégiu. Napríklad Čína v súčasnosti plánuje výstavbu viac ako 500 nových elektrární¹³ na uhlie, čím by sa veľmi rýchlo zmazal akýkoľvek pokrok, ktorý dosiahne Európska únia. Existujú určité obavy, že ak takáto politika neprinesie to, čo sľubuje, môže vzniknúť riziko, že ideologická hystéria bude viesť k takým regulačným a cenovým obmedzeniam, že sa zničia základné trhové stimuly, od ktorých závisia investície, technologický pokrok, a teda aj naša schopnosť zabezpečiť vysokú životnú úroveň, ako aj vyššiu energetickú účinnosť a udržateľnosť. No aj tak je tu príležitosť na

globálnu iniciatívu. Európska únia vďaka tomu, že podnecuje nápravné kroky, vytvára lepšiu možnosť na zmenu podmienok celosvetovej diskusie a podporuje ostatných, aby nasledovali jej príklad.

V budúcnosti bude potrebná politika neustáleho monitorovania a prispôsobovania, pretože údaje sa spresňujú a modely sa zlepšujú. Nevyhnutná je medzinárodná spolupráca na koordináciu prístupu na globálnej úrovni a výmenu informácií o vznikajúcich trendoch.

Energia

Jedinou overenou energetickou technológiou, ktorá môže zo strednodobého hľadiska významne ovplyvniť energetické zásoby, je jadrová energia. Alternatívne riešenia, ako napríklad veterné elektrárne alebo biopalivá, dokážu oveľa menšou mierou prispieť k zvýšeniu dodávok energie. Môžu slúžiť len ako užitočné lokálne doplnky. Z tohto dôvodu je potrebné zrušiť zákazy vývoja jadrových energetických technológií. Základnou výzvou je znovu vybudovať všeobecnú zhodu obyvateľov v otázke jadrovej energie. Z dlhodobejšieho hľadiska môže byť dobrým riešením technológia vodíkových palivových článkov, vďaka ktorej bude možné prejsť na režim úplne obnoviteľných zdrojov energie na základe schopnosti takmer každého zabezpečiť si vlastné energetické potreby a zdieľať produkciu elektrickej energie s mnohými ďalšími. Vodíková technológia má potenciál ukončiť svetovú závislosť od dovážanej ropy, výrazne znížiť emisie oxidu uhličitého a zmierniť účinky globálneho otepľovania. Prvý veľký priemyselný región, ktorý dokáže naplno využiť jej potenciál, bude určovať krok hospodárskeho vývoja do konca storočia. No aj napriek najnovším významným technologickým objavom tejto technológii chýba ešte veľa k tomu, aby bola dostupná za ekonomicky prijateľné ceny.

Prevládajúci názor väčšiny expertov, odborníkov a politikov je taký, že neovplyvnený trhový proces bude príliš pomalý na vyriešenie možných problémov Európy spojených s energiou a zabezpečenie hladkého prechodu do budúceho veku po vyčerpaní zásob ropy. Aj keď trhové sily neustále tlačia správnym smerom, ak berieme do úvahy naliehavosť situácie, vo všeobecnosti sa prijíma názor, že trhy nedokážu samé zvládnuť túto prácu a vláda musí zasiahnuť a určiť smer a poskytnúť silné investičné stimuly priemyslu. Napríklad je potrebné vážne uvažovať o zvýšení zdanenia postupov a činností poškodzujúcich životné prostredie, pričom by sa časť štátnych príjmov z týchto daní vyčlenila na dotovanie prechodu na využívanie obnoviteľných zdrojov energie (daňový presun). Európska únia a jej členské štáty by mali poskytnúť štedré daňové zvýhodnenia a stimuly v oblasti priemyslu, malým podnikateľom, miestnym regiónom a obciam, ale aj vlastníkom domov a spotrebiteľom na podporu výskumu a vývoja a rýchleho zavedenia technológií na základe obnoviteľných energetických zdrojov a vodíkových palivových článkov.

Nebezpečenstvo takéhoto prístupu však spočíva v tom, že priamy zásah vlády môže skončiť nasmerovaním európskych energetických možností do technologických slepých uličiek (ako sa to stalo napríklad vo Francúzsku v známom prípade Minitel). Minulosť je plná príkladov, ktoré ukazujú, ako vládna regulácia a dotácie priemyslu v skutočnosti spomaľujú proces prispôsobovania a inovácie, ktorý mali pôvodne zrýchliť. Europeizáciou sa priemyselná politika nestáva v každom prípade úspešnejšou.

¹³ Susan Watts, BBC Newsnight Science Editor, 2005. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4330469.stm>

Pohľad do roku 2025 predsa len poskytuje dobrý dôvod na optimizmus. Významný nástup digitálnej spoločnosti nám umožňuje predstaviť si možnosti budúcnosti, o ktorých sa nám donedávna ani len nesnívalo. Napríklad v súvislosti s revolúciou vodíkových palivových článkov digitálna spoločnosť dnes technicky umožňuje postupný vznik úplne nového radikálneho energetického modelu založeného z veľkej časti na komplexnej sieti decentralizovanej výroby a výmenných sietí čistej energie, ktoré budú pracovať podľa procesov nie veľmi odlišných od tých, ktoré vo sfére telekomunikácií priniesli zrod internetu.

Veľkou výzvou pre Európsku úniu v budúcich desaťročiach bude podpora určitého druhu súťaživého ducha a neregulovaného prostredia spolu s lepšími skúsenosťami a vzdelaním, ktoré Európanom ponúknu najlepšiu šancu byť medzi prvými, ktorí úplne využijú tieto nové technologické príležitosti.

V každom prípade, nech budú konečné rozhodnutia akékoľvek, a aj keď sa dokáže, že tie najpesimistickejšie predpovede vývoja klimatických zmien boli neodôvodnené, naše súčasné riešenie otázok životného prostredia a energie silno poznačia to, ako bude svet v roku 2025 vyzerat'. Je pravdepodobné, že spoločnosť v roku 2025 bude založená na silných etických zásadách ochrany životného prostredia a veľký význam bude prikladať úvahám o ekologickej disciplíne a udržateľnom rozvoji.

IV. ZÁVERY PRE EURÓPSKU ÚNIU

Európske riadenie: hodnoty, identita a hranice

ANALÝZA

V súvislosti s predchádzajúcimi kapitolami týkajúcimi sa výziev budúcnosti sa zdá byť neuveriteľné, ako rýchlo sa svet otvára úplne novej epoche politického úsilia. Európska únia nepotrebuje len schopnosť konať, pretože ak nebude schopná efektívne fungovať, potom nebude veľmi záležať na tom, či bude mať vhodné politické opatrenia. Riadenie Únie má preto rozhodujúci význam. Nevyvstáva tu iba otázka o samotnej povahe európskych hodnôt a identity, ale aj o hraniciach Únie. Z tohto dôvodu sú dôležité tieto rozmery:

- základ pre spoločné hodnoty a identitu Európy,
- inštitucionálny aparát Únie,
- potreba účinnej správy a zodpovednosti,
- obmedzenia hraníc Únie.

Základ pre spoločné hodnoty a identitu Európy

Základ európskeho riadenia predstavuje potrebu spoločných hodnôt a vízie pre Európu a jej miesto vo svete. Žiadna úroveň inštitučných konštrukcií alebo administratívneho vyladenia nedokáže nahradiť nedostatok dohody o základných zásadách. Toto kultúrne dedičstvo informuje o spoločnom uctievaní v celej Európe všetkými jej národmi hodnoty ľudskej dôstojnosti, slobody, pluralizmu, rešpektovania ľudských práv, právneho štátu, spravodlivosti, tolerance, ochrany menších a úlohy vlády. Tak, ako sa uvádza v Rímskej deklarácii skupiny EPP:

„Základom našej politickej platformy sú židovsko-kresťanské korene a spoločné kultúrne dedičstvo Európy spolu s klasickou a humanistickou minulosťou Európy a výtvarnými osvietenského obdobia“.¹⁴

Diskusia o identite a hodnotách Európy nepredstavuje statickú a konečnú situáciu, ale neustálu úlohu, otvorený, dynamický proces, v ktorom sa členovia našej európskej spoločnosti usilujú dospieť k dohode o spoločnom vnímaní samých seba a ostatných. Ak sa podelíme o svoju kultúru a získame hlbší pohľad do spôsobu vnímania sveta iných, potom sa dokážeme zbaviť vlastných predsudkov, rozšíriť si poznanie a rozvinúť synergie pre ďalšiu spoluprácu.

¹⁴ *Za Európu občanov: Priority pre lepšiu budúcnosť (Rímsky manifest)*, dokument prijatý kongresom EPP v Ríme 30. a 31. marca 2006. http://www.epp.eu/dbimages/pdf/encondoc310306final_copy_1_copy_1.pdf

Hodnoty: Náš európsky hodnotový systém je postavený na týchto štyroch pilieroch:

- Politický systém starovekého Grécka zaviedol myšlienku priamej demokracie. Vo veku globalizácie je nevyhnutné, aby sa občania zúčastňovali na rozhodovacích procesoch Únie. Podobne sloboda prejavu a pluralizmus významným spôsobom prispievajú k politickej stabilite.
- Náš právny systém je hlboko ovplyvnený rímskym dedičstvom. Bezpečnosť súdnictva, napríklad rovnosť pred zákonom a právo na majetok, zostáva nevyhnutným predpokladom rozvoja prosperujúcich hospodárskych systémov.
- Dedičstvo kresťanských hodnôt je dnes dôležitejšie ako kedykoľvek v minulosti. Dobročinnosť, tolerancia, sloboda jednotlivca, rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a solidarita zabezpečujú politickú stabilitu.
- Nakoniec, osvietenstvo predstavuje posledný zo základov Únie, keď sa sekularizmus ukazuje ako najtrvalejšie dedičstvo. Sloboda vierovyznania na miestnej, ako aj medzinárodnej, úrovni je základnou podmienkou pre mierové spolunažívanie ľudí.

Aj keď nemáme právo trvať na tom, aby naše hodnoty uznával celý svet, mali by sme si uvedomiť, že tieto hodnoty s nami zdieľajú aj ostatné krajiny Západu. Najmä úloha Spojených štátov bola rozhodujúcou nielen pri porážke komunizmu a zjednocovaní Európy, ale aj pri rozvoji kultúrnej spoločnosti hodnôt.

Identita: Európsku identitu možno definovať zoširoka ako existenciu z hľadiska kultúrnych, historických, náboženských, politických a geografických vzťahov, ale zároveň Európska únia (a jej predchodcovia) vytvorila omnoho konkrétnejšiu Európu s inštitúciami, diskusiami, pravidlami a predpismi. Ústredným aspektom kultúrnej Európy je národný štát. Pre občanov je národný štát omnoho prítomnejší, predstavuje oveľa širší rámec na transformáciu ich činností, a preto vytvára silnejšiu identitu. Na základe týchto národných štátov je potrebný vysoký stupeň vnútornej súdržnosti medzi členmi Únie, ak má fungovať efektívne.

Inštitucionálny aparát

Berlínsky samit predstavuje pre Úniu kľúčový prelom. Slepá ulička, ktorá vznikla po dvoch neúspešných referendách vo Francúzsku a Holandsku, sa otvorila. Aj keď vyjadrenia o kríze boli možno prehnané, napriek tomu je hlavnou črtou úspechu Únie jej stabilita, schopnosť naďalej aj v ťažkej situácii riešiť problémy a konať. Po dvoch vlnách najväčšieho rozšírenia v dejinách Európskej únie, keď sa takmer zdvojnásobil počet jej členov, vznikla potreba reformy. Nesmierne potrebné bolo zlepšenie demokratického fungovania inštitúcií v súvislosti s prijímaním zákonov aj s rozpočtovými právomocami. Rada potrebovala zjednodušenie rozhodovacieho procesu na splnenie potrieb rozšírenej Únie a Únia sa potrebovala prispôbiť, aby mohla splniť svoje ambície a mala na dosah silný globálny hlas. Podarilo sa to dosiahnuť v Berlíne na základe zúženého balíka reforiem so zameraním na základné reformy obsiahnuté v Ústavnej zmluve.

Potreba účinnej správy

Najväčšia pozornosť v rámci európskeho riadenia sa venuje konštitučnej architektúre Únie, no aj keď táto makrootázka je stredobodom záujmu, existujú aj ďalšie mikrootázky, ktoré netreba prehliadať. Odstúpenie Komisie pod vedením J. Santera prinieslo so sebou vážne otázky týkajúce sa schopnosti Komisie plniť svoju úlohu ochrancu základných zmlúv. Začal sa ambiciózný reformný proces v dôsledku vyšetrovania Európskeho parlamentu a Výboru múdrych (1999) a obidve nasledujúce Komisie sa usilovali prepracovať agendu potrebných zmien.

Jedným z najväčších nebezpečenstiev pre Európsku úniu je skutočnosť, že členské štáty majú neustále tendenciu poverovať jej inštitúcie novými úlohami bez toho, aby zabezpečili zdroje na ich účinné vykonávanie. Vedie to k nespĺneným očakávaniam, sklamaniu a rozhorčeniu.

Obmedzenia hraníc Únie

Hranice vytvárajú pocit spolupatričnosti a identity, vyznačujú vlastníctvo a ponúkajú ochranu. Žiadna spoločnosť ani hospodárstvo by neboli možné bez hraníc – sú základnou súčasťou politického procesu. V prípade Európy sa hranice počas storočí menili: neexistuje jasné vymedzenie, kde Európa začína a kde končí. Aj keď hranice smerom na sever a západ sú pomerne jasne určené, v skutočnosti neexistuje všeobecná zhoda, pokiaľ ide o východné hranice Európy. Podľa nemeckého vedca Hartwiga Hummela európske hranice nie sú žiadne navždy určené body, ale stali sa historickými konštrukciami, ktoré sa môžu meniť a vyvíjať.

Pokiaľ ide o Európsku úniu a jej vymedzenie európskych hraníc, členské štáty majú spoločný záujem, ktorý spočíva v rovnakých európskych hodnotách založených na spoločných dejinách a tradíciách. Tieto vytvárajú pocit spolupatričnosti. Nikto nemôže konať spoločne, ak neexistuje vzájomné pochopenie spoločných hodnôt. Preto je možné, že moc spoločnej vízie môže v podstate určiť, kde sa Európa začína a kde končí z geografického hľadiska: a toto je aj prípad Európskej únie.

Uvedené argumenty ukazujú, že program Európskej únie sa veľmi rýchlo mení z budovania štruktúr na využívanie inštitúcií pri riešení globálnych výziev. Dalo by sa povedať, že Európa stratila za posledných päť rokov veľa času v takzvanom konštitučnom procese a nevenovala dostatočnú pozornosť rýchlejšiemu prispôbovaniu svetu tvrdého hospodárskeho konkurenčného boja, rozhodujúcim strategickým hrozbám a rozsiahlym technologickým a kultúrnym zmenám.

V procese plnenia týchto cieľov sa zdá, že čoskoro určite nastane čas, keď bude Únia musieť mať pevne stanovené hranice, aby mohli občania Európskej únie zažiť skutočný pocit identity. Potom bude možné vyvinúť sústredené úsilie na riešenie výziev budúcnosti bez ustavičného rozptyľovania spôsobeného rozširovaním Únie a na riešenie problému možného oslabenia jej schopnosti vystupovať ako právoplatný globálny partner. Vymedzenie hraníc Európskej únie by neznamenal koniec procesu rozširovania, ale pozornosť Európskej únie by sa preniesla v prvom rade na plnenie vlastných záujmov – integračnú schopnosť, ktorá by mala mať prednosť pred umožnením vstupu do Únie ktorémukoľvek štátu, ktorý prejaví záujem o členstvo.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Zmena postojov voči vláde

Pri riešení týchto výziev bude musieť Európska únia reagovať na to, akým spôsobom sa budú meniť postoje voči vládnym orgánom každého druhu.

- Politické inštitúcie trpia v dôsledku zväčšujúcej sa straty rešpektu voči autoritám. Ako výsledok všeobecnej zhody o celkovom smerovaní politiky sa zdajú byť výsledky volieb menej významné, a možno preto je účasť na voľbách, okrem malých výnimiek, čoraz menšia.
- - V globalizovanom svete založenom na digitálnej ekonomike bude jednotlivec základnou významnou jednotkou. Étos verejnej správy EÚ a jej členských štátov sa preto bude musieť prispôbiť s cieľom aktualizovať správu Európy. Verejnosť hľadá možnosť využitia nových technológií s cieľom brať politických vodcov na zodpovednosť, diskutovať o ideách a viesť kampaň za politické zmeny: blogy sa čoraz častejšie využívajú na šírenie myšlienok a hľadanie prívržencov, demonštrácie sa organizujú za veľmi krátky čas prostredníctvom e-mailu a textových správ, „virtuálne“ nátlakové skupiny nahrádzajú tradičné združenia ako hlavné nástroje politickej činnosti.
- Stotožnenie väčšiny verejnosti s národnými štátmi Európy zostáva silné a je pravdepodobné, že národné štáty zostanú aj naďalej hlavným zameraním lojálnosti občanov a zostanú potrebné pre dobré riadenie. Čoraz viac sa však prijíma názor, že politická moc sa môže rozptýliť medzi rôzne úrovne riadenia podľa potreby – napríklad európska úroveň pre niektoré politiky, regionálne/miestne orgány pre inú politiku – alebo sa môže úplne presunúť mimo dosah vlády a ponechá sa súkromným subjektom, buď obchodným, alebo dobročinným, alebo jednoducho jednotlivcom. Výsledkom je skutočnosť, že akýkoľvek druh vlády sa nachádza na konkurenčnom trhu vplyvu a moci.

Proces rozširovania

Budúce rozšírenie predstavuje obrovskú výzvu pre riadenie Únie. Má veľké následky pre vyššie uvedené aspekty z hľadiska dobre riadenej Únie a nemalo by sa začínať bez dôkladnej prípravy. Európska únia sa musí mať na pozore, aby pri budovaní Európy nevytvorila veľký presah, aby sa Európa nerozšírila natoľko, že nebude schopná plniť svoje prísluby. V žiadnom prípade by sa funkčnosť Európskej únie nemala obetovať na oltári rozšírenia.

Dobre riadené rozširovanie má stále potenciál zväčšiť rozsah oblasti európskeho právneho princípu a ochrany ľudských práv, posilniť demokratický charakter nových členov, môže zväčšiť vnútorný trh, najväčší jednotný trh, ktorý prispieva k dokonalejšej hospodárskej stabilite a prosperite, mohlo by znovu posilniť hlas Európy vo svete, ale ak sa podnikne unáhle, ak nebude dostatočne pripravené a ak sa začne bez vzájomnej dohody o spoločných hodnotách a cieľoch do budúcnosti, spôsobí Únii nenávratnú neschopnosť. Kritická analýza základných výhod každej žiadosti o vstup musí obsahovať dôkladné vyhodnotenie integračnej schopnosti Únie v danom čase v súvislosti s príslušným žiadateľom.

Aj keď sa uznáva, že európske krajiny majú na základe zmlúv právo požiadať o vstup do Únie, bude potrebné vytvoriť jasné vymedzenie jej hraníc, aby dokázala reagovať na výzvy, ktorým čelí, aby si dokázala udržať vnútornú súdržnosť a začleniť krajiny západného Balkánu. Keď sa dohodnú riešenia týchto otázok, navrhneme, aby sa vyčlenilo primerané obdobie, napríklad 15 rokov, na prestávku pred uzatvorením ďalších dohôd o rozšírení. Bude potrebné v plnej miere vyvinúť súdržnú politiku zameranú špeciálne na susedov EÚ a udržiavať kooperatívne, prosperujúce a stabilné vzťahy so všetkými susednými krajinami.

Inštitucionálny aparát

V posledných dvadsiatich rokoch sa uskutočnili veľké zmeny štruktúry Únie – až štyri veľké zmluvy, pričom piata by sa mala všetkými 27 členskými štátmi dokončiť a ratifikovať v priebehu dvanástich mesiacov. Nikto nemohol predpovedať tieto udalosti alebo ich výsledok.

Bolo by však vhodné, aby si občania Európskej únie mohli oddýchnuť od inštitucionálnych zmien, a to nielen preto, aby mohli porozumieť tomu, za čo je EÚ zodpovedná, ale aj tomu, čo podniká v reakcii na globálne výzvy budúcnosti. Preto by sa mali akékoľvek future zmeny inštitucionálneho aparátu Únie vykonávať výhradne so zámerom zlepšiť účinnosť a transparentnosť vykonávania pridelených úloh.

Na pomoc Únii, aby sa stala efektívnejším globálnym účastníkom, by sa mala využiť pružnejšia forma „rozšírenej spolupráce“, ktorou by sa mohla zlepšiť schopnosť vypracovať a prijať návrhy nových politických opatrení. Rozšírená spolupráca ochotných a schopných by mohla krajinám umožniť hľadať spoluprácu vo funkciách, v ktorých existuje skutočná potreba, aby neboli nútení k spolupráci v súvislosti s funkciami, v ktorých chcú zostať samostatní.

Účinná správa

Musí sa zvýšiť zameranie na kompetentnú a účinnú správu politik Únie. Aj keď rokovania o nových zmluvách alebo prijímanie nových krajín (Bulharsko a Rumunsko) je užitočnou dymovou clonou na odpútanie pozornosti od každodenného programu, občania Európskej únie chcú pocítiť, že peniaze sa spravujú riadnym spôsobom a chcú sa zapojiť do diskusií a rozhodnutí, ktoré Únia prijíma.

Je potrebné vyvinúť významné úsilie na využitie nových technológií, najmä internetu, na uľahčenie účasti Európanov na činnostiach Európskej únie, pokiaľ ide o formuláciu politik, ako aj rozhodovací proces. Výzvy budúcnosti umožnia, aby sa na riešení veľkých otázok podieľali všetci, ktorí si želajú, aby sa vypočul aj ich hlas.

Multipolárny svet: rozhodujúca úloha transatlantického partnerstva

ANALÝZA

Zatiaľ sme sa venovali analýze globálnych výziev budúcnosti a podrobne sme rozoberali štyri hlavné oblasti, ktoré budú mať v najbližších dvadsiatich rokoch rozhodujúci význam. Bude potrebné vytvoriť nové politické nástroje a udomácnit rôznych hráčov v globálnom systéme, keďže svet naberá multipolárny charakter. Medzi oblastí s naďalej veľkým geografickým významom budú patriť nepochybne Čína, Rusko, India, Stredný východ a Afrika. Je pravdou, že politické zmeny, ktoré sme analyzovali, sú dlhodobého charakteru a budú vyžadovať intenzívnu európsku spoluprácu a takisto je isté, že riešenie týchto výziev sa z hľadiska Západu zvládne lepšie, ak sa prehĺbi transatlantické partnerstvo. Aký je súčasný stav tohto vzťahu a aký bude jeho význam pre rok 2025?

Trpký rozpor medzi Spojenými štátmi a niektorými európskymi spojencami v otázke vojny v Iraku uvrhol transatlantické vzťahy na neobvykle nízku úroveň. Koniec studenej vojny a rozpad Sovietskeho zväzu, strata široko uznávaného presvedčenia – všetky tieto udalosti odкрыli silné rozdiely v hodnotách a záujmoch na oboch stranách Atlantiku, ktoré sa dovtedy schovávali pod pláštikom prvoradej potreby odstrašiť spoločného nepriateľa. Transatlantický vzťah smeroval k postupnému ale neodvratnému rozdeleniu alebo dokonca rozluke. Rástol strach z toho, že Európa začne presadzovať politiku výberu najvýhodnejšieho fóra (tzv. forum-shopping), zanedbá základný vzťah so Spojenými štátmi a uspokojí sa s vyberavou politikou (pick and mix policy) pri bilaterálnych konkurenčných vzťahoch.

Do roku 2005 sa však v transatlantických vzťahoch znovu objavila určitá dávka zdvorilosti a skromnosti. Vodcovia na oboch stranách Atlantiku vyvinuli úsilie, aby sa preniesli cez epizódu rozštiepenia a skúšok v rámci transatlantických vzťahov. Za týmto obnovením priateľských stykov stálo sčasti aj upevnenie transatlantických vzťahov. Napriek niektorým nepopierateľným odlišnostiam transatlantickí partneri aj naďalej zdieľajú dôležitejšie hodnoty a záujmy ako ktorékoľvek iné regióny na svete. So zreteľom na mnoho spoločných politických a kultúrnych záujmov a väzieb Spojené štáty a Európa budú aj naďalej prirodzenými vzájomnými partnermi.

Ešte dôležitejšie než táto príležitosť však bolo obojstranné uznanie skutočnosti, že Európa a Spojené štáty čelia podobným výzvam v rýchlo sa meniacom globálnom prostredí a rovnako významnou mierou môžu prispieť k ich úspešnému riešeniu. Na rozdiel od rozšíreného obrazu rozdielnych záujmov sa zdá, že širšie politické programy na oboch stranách Atlantiku sa znovu k sebe približujú. Politici, experti a verejnosť na oboch stranách Atlantiku sa čoraz väčšmi zhodujú v názore na strategické výzvy, ktorým musia ich krajiny v dvadsiatom prvom storočí čeliť.

Európania a Američania napríklad pokračujú vo využívaní výhod a spoznávajú príležitosti, ktoré ponúka proces globalizácie. Ale v rovnakej miere ich znepokojujú niektoré „temné stránky“ tohto procesu. Američania a Európania majú rovnaké obavy z hospodárskych a sociálnych následkov prebiehajúcich zmien pre globálne hospodárstvo. Konkurenčné výzvy, napríklad zo strany Číny a Indie, a s tým spojené otázky zamestnanosti, využívania zdrojov a potreby reformy systémov obrany boli hlavnou témou vo voľbách do Kongresu Spojených štátov v roku 2006, ale aj pri prezidentských voľbách vo Francúzsku na začiatku tohto roka.

Vodcovia na oboch stranách si teda skutočne uvedomujú potrebu lepšie riadiť proces globalizácie a jeho vetvy. Spojené štáty a Európska únia zdieľajú priamy záujem kooptovať rýchlo rastúce hospodárske veľmoci, napríklad Indiu a Čínu, aby sa zabezpečilo, že budú dodržiavať rámec pravidiel týkajúcich sa globálneho hospodárstva. Ďalej sa zhodujú v tom, že je v ich spoločnom záujme presadzovať uznávanie a dodržiavanie pravidiel, noriem a štandardov zo strany rýchlo sa rozvíjajúcich krajín – či už ide o oblasť prístupu na trh, práva duševného vlastníctva alebo bezpečnosť výrobkov.

Jednou z často uvádzaných oblastí rozličných transatlantických záujmov je oblasť výziev globálnej bezpečnosti. Zatiaľ čo existuje rozdielny prístup k určovaniu priorít prístupu, napríklad k oprávnenosti a využívaniu ozbrojených síl, obidve strany sa zhodujú v otázkach bezpečnostnej politiky: potreba obmedziť šírenie zbraní hromadného ničenia, zefektívnenia medzinárodného boja proti terorizmu a zabezpečenia pomoci množstvu slabých a zlyhávajúcich štátov na celom svete.

Nielen od uverejnenia často diskutovanej správy Medzinárodnej skupiny OSN pre klimatické zmeny (IPCC) prejavuje verejnosť na oboch stranách Atlantiku spoločný záujem o riešenie dôsledkov klimatických zmien. S týmto je spojené aj intenzívnejšie uvedomovanie si rastúcej celosvetovej súťaže o zdroje energie a strategického významu stabilných a bezpečných zásob energie.

Zoznam výziev, ktoré rozpoznať krajiny na oboch stranách Atlantiku, je dlhý a zahŕňa okrem spomenutého aj spoločné záujmy o vyriešenie prehlbujúcej sa nestability na Strednom východe a vytvorenie pokroku v mierovom procese medzi Palestínou a Izraelom, prístup k svetovému rozvojovému programu a navrátenie rokovania o liberalizácii obchodu na správnu cestu zo slepej uličky, v ktorej sa ocitlo, ale aj presadzovanie demokratických hodnôt a riadenia.

Pri diskusii o rozsahu posilnenej transatlantickej spolupráce sa často zanedbáva jeden aspekt transatlantických vzťahov. Spojené štáty a Európa zažili od začiatku deväťdesiatych rokov 20. storočia nebývalé obdobie hospodárskej integrácie, v ktorom sa účinne vytvorilo spoločné transatlantické hospodárstvo. Napriek rozruchu okolo rastu Číny a Indie Spojené štáty a Európska únia zostávajú naďalej jeden pre druhého najdôležitejším zdrojom a miestom určenia priamych zahraničných investícií. Hospodársky vzťah medzi USA a EÚ predstavuje ročne 3 bilióny USD a obidve hospodárstva sú spojené skôr na základe zahraničných investícií a pridružených zahraničných spoločností (ktoré sú najhlbšou formou hospodárskej integrácie), ako na základe obojsmerného obchodovania (ktoré je plytkou formou integrácie). V skutočnosti cezhraničný obchod predstavuje iba 20 % celkového transatlantického obchodovania.

Vzájomné investičné toky zostávajú naďalej významne vyššie ako investície z USA alebo EÚ v Číne, Indii alebo inde. To isté platí aj pre obrat a zisky vytvorené americkými a európskymi podnikmi na základe operácií na opačnej strane Atlantiku. Transatlantické hospodárstvo, okrem iného, priamo podporuje na oboch stranách Atlantiku 14 miliónov pracovných príležitostí.

V dôsledku vysokého stupňa transatlantickej hospodárskej integrácie majú politické a regulačné rozhodnutia na jednej strane Atlantiku stále väčší vplyv na obchod a spotrebiteľov na strane druhej. Ale aj keď existuje pomerne

čulé transatlantické hospodárstvo pre obchod, politici budú musieť toho veľa dobiehať. Rámec pre posilnenú spoločnú politiku EÚ a USA a regulačnú spoluprácu sa však ešte iba začína vyvíjať.

Ako tvrdí Joseph Quinlan, transatlantické trhy sa nachádzajú na čele procesu globalizácie. Výsledkom úrovne transatlantickej hospodárskej spolupráce je to, že Spojené štáty a Európa – takmer doslova – si jednoducho nemôžu dovoliť transatlantické rozdelenie – ich hospodárska prosperita a bezpečnosť je vo veľkej miere spätá s prosperitou a bezpečnosťou na druhej strane. Ani jedna zo strán preto nemôže transatlantické hospodárstvo pokladať za samozrejmé. V skutočnosti USA spolu s EÚ zdieľajú záujem o rozšírenie transatlantickej hospodárskej integrácie, ktoré by poslúžilo nielen na podporu hospodárskeho rastu a prosperity v transatlantickej oblasti, ale by aj zabezpečilo Spojené štáty a Európsku úniu proti zvýšenej obchodnej nerovnováhe s rastúcimi hospodárskymi mocnosťami a nestálosťou globálneho hospodárstva, ktoré bude sprievodným javom ich vzostupu.

Na udržanie prvenstva transatlantického hospodárstva a umožnenie úplného využitia jeho potenciálu je potrebná posilnená transatlantická spolupráca v hospodárskej a regulačnej politike a odstránenie zostávajúcich necolných prekážok obchodu a investícií – na úplné vytvorenie transatlantického trhu. Rámec pre rozšírenie transatlantickej hospodárskej integrácie prijatý na samite medzi USA a EÚ v roku 2007 predstavuje významný krok v tomto smere. Lenže, ak má táto dlhodobá iniciatíva uspieť, bude potrebné zabezpečiť politické vedenie a dohľad na najvyššej politickej úrovni.

Vzhľadom na spoločné hodnoty a záujmy, silné politické a hospodárske väzby a dlhú skúsenosť úspešnej spolupráce krajiny Európskej únie a Spojené štáty zostávajú svojimi prirodzenými a nevyhnutnými partnermi pri riešení globálnych výziev, ktorým spoločne čelia. Ani Spojené štáty, ani Európska únia nemôžu dúfať v dosiahnutie úspechu na vlastnú päsť. Ani ich vzťahy s tretími stranami nedosahujú až takú hĺbku, ktorá by poskytla rovnaké vyhliadky na úspech ako transatlantické partnerstvo.

Transatlantickí partneri majú dobré postavenie na spoločné vyriešenie výziev, ktoré pred nimi stoja. V blízkej budúcnosti budú Spojené štáty americké naďalej jedinou svetovou superveľmocou so značným politickým, hospodárskym a vojenským vplyvom na dianie vo svete, no a Európska únia už dnes predstavuje najväčšie integrované hospodárstvo na svete. EÚ a USA spoločne tvoria 40 % svetového HDP a stále sa nachádzajú na popredných svetových pozíciách a majú výrazný vplyv v medzinárodných organizáciách, ako sú Organizácia Spojených národov, Svetová obchodná organizácia, Medzinárodný menový fond a Svetová banka. Keď sa dohodnú na normách a predpisoch, často z nich vznikne nový globálny „zlatý štandard“. Obe regióny sú dvoma najväčšími poskytovateľmi rozvojovej pomoci a majú významný politický vplyv na celom svete.

Na základe týchto skutočností je rozsah posilnenej transatlantickej spolupráce, ktorá je v záujme oboch strán, veľmi široký. Účinná reakcia na vyššie uvedené výzvy bude závisieť od rozšírenej spolupráce medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi a najmä od spoločného vedúceho postavenia EÚ a USA. Významné prekážky, ktoré komplikujú spoluprácu, však existujú na oboch stranách.

Niektoré z hlavných výziev pre rozšírenú spoluprácu medzi EÚ a USA sú priamo späté s otázkami, ktoré sme rozoberali v predchádzajúcej kapitole. Európska únia bude efektívnejšia, ak zvýši svoje úsilie o posilnenie schopnosti

fungovať ako rovnocenný globálny činiteľ, a tým aj partner pre Spojené štáty. Bude musieť upevniť štruktúry svojich inštitúcií, rozhodovacie postupy, schopnosti a najmä právomoci v zahraničnej politike. Spojené štáty, na druhej strane, sa budú musieť podeliť o väčšiu časť autority v partnerstve rovných. Rovnako dôležitou je aj stála prítomnosť tendencie medzi politikmi v Spojených štátoch vnímať transatlantické vzťahy cez trochu zúženú prizmu bilaterálnych vzťahov alebo aliancie NATO so zameraním na kolektívnu bezpečnosť.

Obidva aspekty poukazujú na to, že nedostatky vo vzťahoch medzi EÚ a USA majú predovšetkým štrukturálny charakter. Na jednej strane sa podarilo dosiahnuť malý pokrok pri riešení a reštrukturalizácii vzťahu medzi NATO a Európskou úniou. Na druhej strane, čo je možno ešte dôležitejšie pri pohľade na rozličné výzvy, ktorým musia transatlantickí partneri čeliť, je skutočnosť, že EÚ a USA stále chýba pevný základ a celkový rámec pre štruktúrovanú spoluprácu. Ukázalo sa, že nová transatlantická agenda z roku 1995 nie je dostatočná na vytvorenie účinnej spolupráce, v neposlednom rade aj pre neúplné vykonávanie jej ustanovení, a dnes je už naozaj zastaraná. Medzi Spojenými štátmi a Európskou úniou existuje množstvo fór na dialógy ad hoc a dialógy so zameraním na konkrétne hospodárske sektory, ako aj na výmenu a spoluprácu. Účinná spolupráca bude závisieť od trvalejších a dobre štruktúrovaných modelov spolupráce, ktoré zabezpečia politickú kontrolu na najvyššej politickej úrovni na oboch stranách.

Napokon bude potrebné účinnejšie riešiť niektoré z rozdielnych záujmov a prístupov medzi USA a EÚ, ktoré nepopierateľne existujú. Niektoré vyplývajú z rozdielnej politickej kultúry a geografickej polohy. Napríklad, kým Európska únia vníma vzťahy s Čínou primárne z hospodárskeho hľadiska, Spojené štáty vnímajú Čínu ako politickú a bezpečnostnú výzvu v dôsledku svojej regionálnej úlohy a záväzkov voči Japonsku a Taiwanu. Iné rozdiely sa však jednoducho zhoršujú na základe výsostne etických debát, či už ide o trest smrti alebo geneticky modifikované organizmy.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Hoci aj iné bilaterálne vzťahy medzi Európskou úniou a tretími stranami sú dôležité, nie všetky sú rovnocenné, a Únia musí zabezpečiť, aby sa partnerstvo so Spojenými štátmi odrážalo na všetkých úrovniach činnosti. Na základe úzkej spolupráce budú môcť tieto regióny pri riešení výziev budúcnosti vyvinúť užšie vzťahy aj s ďalšími hlavnými spojencami, napríklad s Japonskom alebo Indiou.

Aby sa mohol naplniť tento základný prístup k riešeniu otázok v dvadsiatom prvom storočí, budú potrebné osobitné opatrenia. Musíme:

- uznať vznik multipolárneho sveta: význam transatlantických partnerov spolupracujúcich na presadzovaní záujmov a hodnôt Západu je väčší ako kedykoľvek v minulosti, v neposlednom rade je potrebné nájsť spoločný základ na riešenie globálnych výziev,
- zabezpečiť efektívnu štruktúru spojenia NATO/EÚ/USA – globálnych spojencov – na riešenie globálnych úloh;
- podporovať spoločné činnosti EÚ- USA vždy, ak to bude možné, nielen na globálnych a regionálnych fórach; vytvoriť zmluvu o partnerstve EÚ-USA, ktorá bude základom týchto činností ;
- usilovať sa o vytvorenie transatlantického trhu do roku 2015, aby sa posilnila vzájomná výmena a podporil sa globálny hospodársky rast,

- vytvoriť silnú spoluprácu v otázkach energie a životného prostredia medzi transatlantickými partnermi, aby sa podporila globálna činnosť v tejto oblasti,
- prioritou spolupráce EÚ-USA by mala byť problematika neúspešných štátov – rozvoj tohto prístupu by mohol viesť k celkovému prepracovaniu operácií zahraničnej pomoci EÚ a USA a vytvoreniu robustnejšieho prostriedku na realizáciu spolupráce a záujmov EÚ-USA;
- sformulovať návrh spoločnej bezpečnostnej stratégie na základe existujúcich textov (USA 2006/ EÚ 2003), prepojenej s revíziou strategickej koncepcie NATO;
- uznať potrebu významnej reformy OSN, ktorá zohľadní zmenenú globálnu rovnováhu záujmov v roku 2025.

V: Závěry

Pohľad na rok 2025 neumožňuje presný odhad podmienok, ktoré budú v tom čase aktuálne. V tomto dokumente sa však jasne poukazuje na niektoré trendy, ktoré európski politici nemôžu ignorovať. Dokument upozorňuje na význam každého trendu a ponúka závery, ktoré naznačujú, aké opatrenia budú musieť prijať autori programov politických strán. Toto sú hlavné body dokumentu:

- Otázky, ktoré sú predmetom diskusie, sa veľmi rýchlo menia a zameranie sa presúva z konštitučných otázok na globálne výzvy budúcnosti; rýchlosť zmien sa zvyšuje; vzniká dojem, že Európa sa nestíha prispôbovať;
- Tieto výzvy budúcnosti majú obrovský význam, pokiaľ ide o ich rozsah a hĺbku. Sú to dlhodobé výzvy, a preto nie je možné použiť krátkodobé riešenia.
- Žiadny členský štát nedokáže na tieto výzvy v rýchlo sa rozvíjajúcom globálnom prostredí reagovať sám. Európska únia musí zohrávať hlavnú úlohu pri rozvíjaní pochopenia významu týchto výziev pre občanov Európskej únie, a podporovať ich, aby sa do budúcnosti dívali s optimizmom a istotou.
- Európa musí v multipolárnom svete držať krok so všetkými hráčmi, no podstatné budú užšie transatlantické väzby, vďaka ktorým bude možné reagovať na tieto výzvy, najmä pokiaľ ide o hospodárstvo, energetiku, životné prostredie, ako aj otázky bezpečnosti. Bude potrebné vytvoriť novú štruktúru transatlantického partnerstva.
- V globalizovanom svete založenom na digitálnej ekonomike bude jednotlivec základnou významnou jednotkou. Étos verejnej správy EÚ a jej členských štátov sa preto bude musieť prispôbiť s cieľom aktualizovať správu Európy. Verejnosť bude používať nové technológie na to, aby posudzovala činnosť politických lídrov, diskutovala o ideách a viedla kampaň za zmeny politiky.
- Európska únia by mala zmenšiť svoje zameranie na rozširovanie hraníc smerom na východ. V súčasnosti je potrebné pevne určiť hranice Európskej únie a dohodnúť sa na dlhšom období na upevnenie vnútornej súdržnosti Únie. Je potrebné venovať viac času a úsilia na riešenie naliehavých otázok, ktoré už nemožno dlhšie odkladať... najmä v týchto oblastiach politiky:
 - globálna konkurencieschopnosť: potreba radikálnej revolúcie informačných technológií Európskej únie vo vzdelávaní, potreba inovácií a podnikateľského ducha, najmä v súvislosti so súťažou v rámci vzdelávacieho systému,
 - demografický vývoj a prísťahovalectvo: starnutie obyvateľstva bude mať ďalekosiahle následky na všetky oblasti európskeho života – dôchodky, doprava, bytová politika atď.; bude potrebné uznať najmä potrebu zmeniť pracovný trh tak, aby sa lepšie využila práca na polovičný úväzok, a potrebu väčšieho výberu v rámci prísťahovaleckej politiky,

- terorizmus a bezpečnosť: je potrebné zabezpečiť prežitie západnej demokracie a zdôrazniť povahu radikálnych ideológov, najmä so zvýšeným zameraním na podporu medzikultúrnych väzieb atď.; Únia musí aj naďalej považovať za jednu z hlavných priorít podporu demokracie a ľudských práv na celom svete,

 - energia a životné prostredie: musíme reagovať na výzvu súvisiacu s klimatickými zmenami podporou výskumu a investícií na získanie technológií, ktoré môžu zlepšiť náš spôsob života na Západe v rámci životného prostredia; existuje naliehavá potreba vývoja nových technológií, napríklad technológie vodíkových palivových článkov, aby sa zabezpečila väčšia nezávislosť Európy z hľadiska bezpečnosti dodávok zo Stredného východu a Ruska, potreba znovu vybudovať všeobecnú zhodu obyvateľov v otázke jadrovej energie.
- Je potrebné pochopiť, že všetky tieto výzvy sú vzájomne veľmi úzko späté. Inovácia je spojená s demografickými zmenami a príst'ahovalectvom, ktoré je zároveň prepojené aj s terorizmom a bezpečnosťou, kým bezpečnosť súvisí s ochranou životného prostredia a energetickými otázkami.

 - Napokon, ak má byť tento dokument užitočný a má upozorniť politických činiteľov na budúce nebezpečenstvá, je potrebné ho pravidelne aktualizovať, lebo vzťahy medzi rôznymi otázkami sa budú v priebehu ďalších udalostí určite meniť... možno v roku 2012?

Európska siet' ideí

EPP-ED, Európsky parlament, Rue Wiertz, 1047 Brusel, Belgicko

www.ein.eu